

Pohled na výchovu a vzdělávání rodin s alternativním způsobem života

Vendula Kuchařová

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Vendula KUCHAROVÁ
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

**Téma práce: Pohled na výchovu a vzdělávání rodin
s alternativním způsobem života**

Zásady pro vypracování:

Příprava metodiky výzkumné části.

Zpracování a vyhodnocení kvalitativního výzkumu.

Teoretické zpracování tématiky.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

LIBROVÁ, Hana. Pěstří a zelení. 1.vyd. Brno: Veronika a Hnutí Duha, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

LIBROVÁ, Hana. Vlažní a váhaví (kapitoly o ekologickém luxusu). 1.vyd. Brno: Doplněk, 2003. ISBN 80-7239-149-6.

PRŮCHA, Jan. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-584-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Karla Hrbáčková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

7. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2008

Ve Zlíně dne 7. ledna 2008

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá tématem výchovy a vzdělávání dětí z rodin žijících alternativním způsobem života. Teoretická část je zaměřena na vymezení odborných pojmů výchova, vzdělávání, rodina, životní styl a alternativní životní styl. Dále jsou zde uvedeny poznatky získané z odborné literatury.

Praktická část zjišťuje postoje rodičů žijících alternativním způsobem života ke vzdělávání a výchově svých dětí pomocí kvalitativního výzkumu. Rozhovory s rodiči jsou analyzovány a dále vyhodnocovány.

Klíčová slova: výchova, vzdělávání, rodina, životní styl, alternativní způsob života.

ABSTRACT

This work considers with theme of the enlightenment of children from families living alternative way of living. The Theoretic part is aim for definisions of professional terms the education, the enlightenment, the family, the life style and the alternative way of living. There are also mentioned findings acquired from professional literature.

The Practical part makes out attitudes via qualitative research of parents' living with the alternative way of living to enlightenment of their children. The Interviews with parents are analysed and further evaluated.

Key words: education, enlightenment, family, life style, alternative way of living.

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. Karle Hrbáčkové za odbornou pomoc, věcné připomínky při vedení práce, poskytnuté materiály a ochotu při řešení problémů. Také bych ráda poděkovala mé rodině, která mě během studia podporovala a mým přátelům za podporu při stresových okamžicích v průběhu zpracování bakalářské práce.

Motto:

Dospělí sami nikdy nic nechápou a děti to hrozně unavuje, stále a stále jim něco vysvětlovat. Děti musí být k dospělým hodně shovívavé.

Antoine de Saint-Exupéry

Prohlašuji, že jsem na bakalářské práci pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala.

Ve Zlíně 27. 5. 2008

.....
Podpis studenta

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ	10
1.1 VYMEZENÍ POJMU VÝCHOVA	10
1.2 VYMEZENÍ POJMU VZDĚLÁVÁNÍ	11
2 RODINA	13
2.1 ZÁKLADNÍ VÝCHOVNÉ PROSTŘEDKY RODIČŮ	14
2.1.1 Odměny a tresty	14
2.1.2 Vytyčování požadavků na dítě a kontrola jejich plnění	16
2.1.3 Osobní vzor a vztah dospělých k dítěti	17
3 PROSTŘEDÍ	18
3.1 VYMEZENÍ POJMU	18
3.2 VLIV PROSTŘEDÍ NA JEDINCE	18
3.3 PROSTŘEDÍ A VÝCHOVA	19
4 ZPŮSOB ŽIVOTA	20
4.1 ŽIVOTNÍ ZPŮSOB	20
4.2 ŽIVOTNÍ STYL	20
5 ALTERNATIVNÍ ŽIVOTNÍ STYL	22
5.1 VYMEZENÍ POJMU ALTERNATIVA	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
6 POHLED NA VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ V ALTERNATIVNÍCH RODINÁCH	27
6.1 ÚVOD	27
6.2 CÍL VÝZKUMU	27
6.3 TYP VÝZKUMU	27
6.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	27
6.5 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY	29
6.5.1 Metoda získávání dat	29
6.5.2 Metoda zpracování dat	29
6.6 ANALÝZA KVALITATIVNÍCH DAT	29
6.7 SHRNUÍ POZNATKŮ Z VÝZKUMU	51
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se budu zabývat tématem výchova a vzdělávání dětí z rodin žijících alternativním způsobem života. K tomuto tématu mě inspiroval výzkum prof. RNDr. Hany Librové, CSc., která se věnuje variantám ekologicky příznivého života. Ve svých studiích se zabývala rodinami alternativními, vyznačující se dobrovolnou či záměrnou skromností.

Ráda bych tuto problematiku více rozpracovala, protože je nedostatek odborné literatury s touto tematikou. Zajímaly mě bližší souvislosti mezi alternativním způsobem života rodin a výchovou a vzdělávání jejich dětí.

V teoretické části provedu popis pojmů souvisejících s daným tématem. Obecně uvedu pojmy jako výchova a vzdělávání, budu se zabývat rodinou, základními výchovnými prostředky uplatňovanými vychovávajícími, prostředím a jeho vlivem na jedince. V závěru teoretické části budu popisovat souvislosti mezi životním stylem a životním způsobem, naváží alternativním životním stylem.

Pomocí kvalitativního výzkumu bude proveden popis souvislostí mezi alternativním způsobu života rodiny a výchovou a vzděláváním jejich dětí. Cílem mé práce je zjistit, jaké jsou postoje alternativně žijících rodin na výchovu a vzdělávání jejich dětí. Pokusím se zmapovat situaci rodin žijících alternativním způsobem života v okolí mého bydliště.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

1.1 Vymezení pojmu výchova

Pojem výchova patří mezi často používané termíny v odborné literatuře. Na tento pojem lze nahlížet z mnoha pohledů, má mnoho variant interpretací. Co se týče výchovy existuje bezpočet definic, předkládám zde dvě:

Definice pojmu výchova podle Průchy : „Proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Různá pojetí výchovy byla ovlivněna sociokulturními podmínkami, odlišnými koncepcemi pojetí člověka, akcentací jednotlivých stránek výchovného procesu“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s.277).

„Účinnost výchovy je závislá na míře interiorizace výchovných vlivů vychovávaným jedincem. K té dochází, je-li jedinec otevřen pedagogickému působení, odpovídá-li jeho zkušenosti, vytvoří-li se v jeho vědomí potřeby zdokonalovat se, stává se subjektem vlastního utváření. Neúčinnost čistě verbálního působení je nahrazována účinnější organizací zkušenosti vychovávaného. Z moderního hlediska je proto výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s.277).

„Výchova je činnost životem podmíněná a život podmiňující. Výchova je nepochybně proces podílející se na utváření osobnosti (celých sociálních skupin), a tím vlastně na spoluvytváření celé společnosti“ (Kraus, Poláčková et. al, s. 41, 2001).

Zpravidla se výchova chápala jako působení jedním směrem a to dospělých na děti, faktem je, že naopak současně působí děti na dospělé, mají vliv na jejich náladu, názory, chování, postupy ve výchově. Děti nejsou pasivním výsledkem výchovy, jsou ve výchově aktivním činitelem. Odpovídající je pohlížet na výchovu jako na vzájemné působení vychovávajících a vychovávaných, jako na jejich vzájemné působení a komunikaci (Čáp, Mareš, 2007).

„Výchova není ostře oddělená část života a vývoje osobnosti. Výchova se překrývá s vývojem a socializací“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 249).

1.2 Vymezení pojmu vzdělávání

Vzdělání a vzdělávání jsou pojmy pedagogické teorie, které spolu úzce souvisí, ale často dochází k jejich záměně. Pro objasnění těchto termínů předkládám následující různé významy:

- 1) „Osobnostní pojetí: Vzdělání se chápe jako součást socializace jedince. Vzdělání je pak složka kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, normy), která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů.
- 2) Obsahové pojetí: Vzdělání je zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v kurikulu různých škol a vyučovacích předmětů a realizovány ve výuce. Souhrnně jsou tyto informace a činnosti chápány jakožto učivo, obsah vzdělání nebo jako vzdělávací cíle.
- 3) Institucionální pojetí: Vzdělání je společensky organizovaná činnost zabezpečovaná institucí školství, formálního vzdělávání, celoživotního učení, vzdělávání. Vzdělání jakožto instituce je ve společnosti bohatě diferencováno prostřednictvím úrovní vzdělání, stupňů a druhů aj. Běžně se takto rozlišuje základní vzdělání, středoškolské vzdělání, vysokoškolské vzdělání.
- 4) Socioekonomické pojetí: Vzdělání je chápáno jako jedna z kategorií, které charakterizují populaci (skupiny obyvatelstva, společnost). Je to vlastnost populace determinovaná sociálními faktory a ekonomickými faktory. Přitom kvalita vzdělání ovlivňuje kvalifikační strukturu obyvatelstva, a tím i ekonomický a kulturní potenciál společnosti.
- 5) Procesuální pojetí: Vzdělání, přesněji vzdělávání je proces, jímž se realizují stavy jedince a společnosti ve smyslu pojetí 1. – 4.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s.292).

„V obecné pedagogice a didaktice se výraz edukace používá jako synonymum termínu vzdělávání, respektive vzdělávací proces. V tomto významu se vztahuje k prostředí školy, kde probíhají procesy řízeného učení“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s.277).

„Edukace – v nejobecnějším významu označuje jakékoliv situace za účasti lidských subjektů nebo zvířat, při nichž probíhá nějaký edukační proces, tj. dochází k nějakému druhu

učení. Edukací je tedy např. vysokoškolské studium, stejně jako výcvik služebních psů“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s.53).

„Vzdělávací proces – též výchovně-vzdělávací proces; pedagogický (didaktický) proces aj. V české pedagogické teorii základní, avšak terminologicky neustálený pojem. Lze rozlišit:

- **Vzdělávací proces** ve smyslu výuky probíhající ve školní třídě. Zahrnuje činnosti učení na straně žáků a činnosti vyučování na straně učitelů.
- V obecnějším pojetí (nikoli vázaném pouze na škol. výuku) jsou vzdělávací procesy chápány jako edukační procesy, tj. všechny takové činnosti, které probíhají v nějakém edukačním prostředí a zahrnují učení nějakého subjektu, např. rodinném prostředí. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s.295).“

„Vzdělávání můžeme chápat jako proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti. „Tento proces tvoří část tak zvané výchovy v širším slova smyslu (veškerého cílevědomého, plánovitého, řízeného a záměrného působení na člověka nebo podle některých autorů i nezáměrného ovlivňování), jejíž součástí je rovněž vytváření mravních, estetických, tělesných a pracovních schopností, zájmů a návyků, což se označuje také jako výchova v užším slova smyslu.“ „Výchova v širším slova smyslu je tak syntézou výchovy v užším slova smyslu a vzdělávání“ (Grecmanová, 1999, s. 64).

2 RODINA

Rodina připravuje dítě na život. Rodina je nejdůležitější z hlediska formování osobnosti jedince. Rodina je místem pro výchovu a vzdělávání, předávání hodnot a východisek mladším generacím.

„Rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“ (Havlík, Kořa, 2002, s. 67).

Rodina je prvním místem, kde se dítě setkává s výchovným působením, má možnost formovat dítě už v prenatálním období. Rodiče poskytují dítěti již v prvních třech letech základy i intelektuálnímu, citovému a mravnímu profilu. Rodiče by měli při výchově svého dítěte vždy brát zřetel na jeho osobnost. Dítě by mělo stále pociťovat rodičovskou lásku a to i v případech, kdy ho třeba trestají. Povinností rodičů je péče a výchova dítěte, kladení přiměřených nároků na dítě a důsledně ale ohleduplně sledovat jejich plnění. Rodiče by měli respektovat potřeby svého dítěte, a snažit se mu porozumět (Grecmanová, 1999, s. 64).

V jednotlivých rodinách jsou uplatňovány rozdílné výchovné styly, záleží na rodičích, kombinacích dvou lidí, kteří zakládají rodinu nesoucí si s sebou sociální dědictví ze svých původních rodin. Jak oni sami byli vychováni, na zkušenostech a na dalších okolnostech. Jednotlivé výchovné styly jsou různě kombinované, často nelze výchovný styl v rodině zařadit do jednoho z typů.

Typologií výchovných stylů je více, předkládám následující podle Baumrindové:

- 1) „Autoritářský styl: vyznačuje se vysokým stupněm direktivnosti a rigidnosti (ulpělosti, nepružnosti) v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče s dítětem málo komunikují, spíše uplatňují striktní zásadu „mlč a dělej, co ti říkám“. Významnou roli hraje trestání, v neposlední řadě i fyzické.
- 2) Povolující styl: vyznačuje se důrazem na poskytování maximální volnosti dítěti. Požadavky a omezování jsou minimální, trestání je eliminováno. Významnou roli hraje ve vztahu k dítěti předpoklad, že „nakonec určitě přijde k rozumu“, „samo musí vědět, oč mu jde“, „ať se samo rozhodne a pak vidí, k čemu to vede“.

- 3) Styl opřený o autoritu: vyznačuje se jasným stanovením zásad a principů vymezením toho, co je správné a co ne. Oproti prvnímu stylu – autoritářskému – zde ale rodiče s dítětem komunikují a dbají, aby požadavkům dobře rozumělo a jasně vědělo, čemu slouží a proč platí nekompromisně, byť ne rigidně. Rodiče, kteří požadavky takto v komunikaci s dítětem uplatňují, jsou mu v jejich plnění pomocí, vzorem (modelem), autoritou hodnou následování; odtud i název tohoto stylu“ (Helus, 2007, In Baumrindová, 1989, 1991).

Rodina je primární skupinou, která by měla dítěti poskytnout zázemí a pocit bezpečí. Má nezastupitelnou roli. Při svém fungování plní rodina několik sociálních funkcí:

- 1) „Biologická a reprodukční funkce (včetně funkce ochranné).
- 2) Emocionální funkce a tvorba domova.
- 3) Ekonomická funkce.
- 4) Socializační a výchovná funkce“ (Havlík, Kořa, 2002).

„Rodiče působí na své dítě svým chováním, vzděláním, sociokulturní charakteristikou rodiny, stylem výchovy, atd., obecně vytvářením podmínek prostředí, zároveň však svými geny. A geny rodičů do určité míry ovlivňují jejich psychické vlastnosti a chování, tedy i jejich způsob života, výkony, dosažený sociální status, styl výchovy. Důležité podmínky prostředí tedy jsou do určité míry závislé na zděděných předpokladech rodičů“ (Čáp, Mareš, 2007, In Rowe, 1994).

2.1 Základní výchovné prostředky rodičů

2.1.1 Odměny a tresty

Patří mezi nejběžnější výchovné prostředky, ovšem pokud se výchova omezí pouze na odměňování nebo trestání, přináší to dalekosáhlé nepříznivé důsledky. I přes to mají odměny a tresty důležité místo ve výchově (Čáp, Mareš, 2007).

„Odměna je takové působení (rodičů, učitelů, vychovatelů, ale také sociální skupiny) spojené s určitým chováním či jednáním vychovávaného, které

1. vyjadřuje kladné společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání;

2. přináší vychovávanému uspokojení některých jeho potřeb, libost, radost.

Trest je takové působení (rodičů, učitelů, vychovatelů, popřípadě sociální skupiny) spojené s určitým chováním či jednáním vychovávaného, které

1. vyjadřuje negativní společenské hodnocení tohoto chování nebo jednání;
2. přináší vychovávanému omezení některých jeho potřeb, nelibost, popřípadě frustraci“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 253).

Pokud srovnáme účinek odměn a trestů, výchova založená spíše na odměnách je účinnější než výchova založená na trestech. Odměny podporují, naopak výsledek trestání nelze dopředu určit. Každé dítě je jiné, každé reaguje na trest jinak, některé dítě vede k nápravě, jiné se zatvrdí.

Odměny ve formě pochvaly, kladného hodnocení mají často lepší účinek než odměny materiální. Nadměrné užívání materiálních hodnot (peníze, dárky) ohrožuje vývoj dítěte a i jeho vztah k dospělým. Dítě si tak osvojuje názor, postoj, že plní požadavky na základě odměny za ně. Co se týče množství a frekvence odměn, je zjištěno, že lepší výsledky přináší odměna, která se užívá občas, a ne po každém dílčím správném výkonu. Časté odměny s začnou považovat za samozřejmost (Čáp, Mareš, 2007).

Tresty, zejména v mírnějších fyzických formách se vyskytuje v rodinách často. Tradičně se předpokládá, že na dítě fyzické tresty působí zastrašujícím způsobem a docílí se toho, že dítě nebude pokračovat v nežádoucím chování. Ale ukazují se, že strach působí jen dočasně. Potrestané dítě prožívá frustraci, strach, ponížení, křivdu, vztek a touhu po pomstě. Tyto emoce mohou vést k agresivním projevům, které mohou přejít až k delikventnímu chování. Psychickým trestáním je myšleno odepření projevů lásky, chladné, odměřené chování k dítěti, výčitky, apod. Psychické trestání není tak neškodné, jak by se mohlo na první pohled zdát. Z výzkumů vyplývá, že tělesné tresty při celkově kladném emočním vztahu k dítěti nemají tak ničující následky, jako psychické trestání, které je projevem záporného až zavrhujeícího postoje rodičů. U dětí, které jsou dlouhodobě psychicky trestané se často formuje labilita, dochází k psychosomatickým obtížím a neurózám (Čáp, Mareš, 2007).

„Jako adekvátní forma trestání bývá uváděna metoda přirozených následků. „Je to takový postup, kdy po nevhodném chování nebo činu následuje něco, co může dítě pochopit jako přirozený a nežádoucí následek toho chování nebo činu, a ne jako projev vychovatelovy

libovůle. Něco jsi udělal špatně – udělej to znovu a lépe. Metoda přirozených následků na rozdíl od jiných forem trestání pomáhá dítěti pochopit, co vlastně učinilo, jaký dosah má jeho chování či jednání a že je zdůvodněné přispět k odčinění toho, co se stalo. Dítě svým pochopením, emočním zážitkem i činností prožívá význam hodnot, které byly narušeny. Logicky a přirozenou cestou se učí morálnímu chování a jednání“ (Čáp, Mareš, 2007, 257).

2.1.2 Vytyčování požadavků na dítě a kontrola jejich plnění

Kladení požadavků patří k primárním výchovným prostředkům, na to navazuje kontrola jejich plnění. Požadavky, jež jsou na dítě kladeny rodiči nebo jinými vychovateli, jsou součástí rozsáhlého souboru požadavků kladených životem a prostředím. Díky těmto požadavkům jsou dítěti zprostředkovány požadavky společnosti – právní a morální normy, apod. Výchovné požadavky v pozitivním případě dítě stimuluje k příznivému způsobu života a vývoji, zvládnání životních požadavků a cílů.

K příznivé stimulaci dochází při kladení středních požadavků na dítě. Při nedostatku požadavků nedochází ke chtěné stimulaci a dítě se nevyvíjí, nebo jen v nedostatečné míře. Přehnaně vysoké požadavky působí nepříznivě na dítě, na jeho psychosomatický stav a vývoj. Při kladení požadavků na dítě je nutno brát zřetel na jeho možnosti, věk, individualitu.

Požadavky nestačí klást, ale je nutno důsledně kontrolovat jejich plnění, pokud ke kontrole nedochází, dítě přestává brát požadavky vážně, neřídí se jimi. Nedůsledná výchova má stejné výsledky jako výchova se slabým řízením.

Závisí i na způsobu jakým jsou požadavky na dítě kladeny a jak jsou kontrolovány. Pokud je požadavek zdůvodněný, kladený i kontrolovaný laskavým postupem, dítě jej snadněji akceptuje. Naopak požadavky nezdůvodněné, doprovázené křikem, vyhrožováním, ironizováním, jsou neefektivní, vedou dítě spíše k negativismu, do opozice proti vychovávajícím a autoritám.

V obvyklých situacích je efektivní forma žádosti nebo otázky. Dospělý tímto způsobem dává dítěti najevo, že s ním zachází jako s rovnocenným partnerem (Čáp, Mareš, 2007).

2.1.3 Osobní vzor a vztah dospělých k dítěti

Osobní vzor je účinnější forma působení na dítě, než jsou odměny a tresty. Vzor dospělého plní u dítěte několik funkcí: pomáhá dítěti orientovat se, nabízí řešení problémů a konfliktů, vztahující se ke vztahům osobním, pracovním, životním cílů. Osobní příklad zprostředkovává dítěti živou a srozumitelnou formou určitý životní způsob života, názory, hodnoty a morální zásady. Vzor dospělého působí na osobnost dítěte od dětství. Takovým modelem může být někdo z blízkých příbuzných, okolí, ale také fiktivní postava. Dítě si na modelu všímá vztahu k lidem, k práci, učí se od něj vzorce chování. Často člověk napodobuje určitý model nevědomě, může se stát, že i proti svému záměru.

Prvním vzorem pro dítě bývá většinou matka nebo jiná osoba starající se o dítě, pak následují další členové rodiny, učitelé, atd. Vliv těchto prvních modelů závisí na vztahu dítěte a dospělého. Pokud je vztah mezi dítětem a matkou emočně kladný, je to základní předpoklad příznivého vývoje dítěte, jak po stránce psychické, tak i somatické. Dítě i dospělý potřebuje lásku, péči, porozumění, důvěru; je to předpokladem dobrého stavu jedince a formování jeho osobnosti.

Kladné vztahy v prostředí rodiny jsou také základem výchovného působení a jeho přijímání dítětem (Čáp, Mareš, 2007).

3 PROSTŘEDÍ

3.1 Vymezení pojmu

Prostředí je pojmem často skloňovaným ve vědách společenských a přírodních. Jedná se o určitý prostor, který vytváří podmínky pro život, v tomto případě pak mluvíme o životním prostředí. Co se týče života jedince, tvoří tento prostor základní přírodní faktory a podmínky kulturní a společenské. V prostředí člověka jsou zahrnuty vedle hmotných statků i nezbytné vztahy, i duchovní systém (věda, umění, morálka, apod.). Jedinec a prostředí, tj. prostor, který ho obklopuje, s nímž je ve vzájemném působení. Prostředí ovlivňuje lidský vývoj, působí na něj svými podněty a on na tyto podněty reaguje, adaptuje se a také aktivně svou prací přetváří. Prostředí podléhá změnám díky vlivu člověka, který si ho svými činnostmi přetváří, i takto přetvářené prostředí působí na jeho osobnost, ovlivňuje jeho způsob života (Kraus, Poláčková et al., 2001).

3.2 Vliv prostředí na jedince

Člověk už od svého narození „nasává“ vše co se kolem něj děje, co vnímá. Často je to silnější než vlivy, které přicházejí později, např. ve škole. Pak se stává, že se chová jinak než způsobem, který si osvojil později. A nese si s sebou vjemy, které „nasál“ v původní rodině do rodiny, kterou založí. Mluvíme pak o „sociální dědičnosti“ (Kraus, Poláčková et al., 2001).

Prostředí může mít na jedince pozitivní (společensky žádoucí vzorce norem a jednání) nebo naopak negativní vliv, ale měli bychom vzít v úvahu, že celkový charakter člověka nezávisí pouze na tom v jakém prostředí vyrůstá a žije, záleží na celém procesu socializace jedince (Kraus, Poláčková et al., 2001).

„Vlivy prostředí mohou:

- a) jednání člověka věcně podpořit, nebo být překážkou (např. velký prostor, hlučný prostor apod.)
- b) jednání přímo formovat (úzce účelový prostor, např. vyučovací kabina)
- c) mít signální funkci (anticipačně vyvolávat určité jednání)“ (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 105).

3.3 Prostředí a výchova

Význam prostředí ve výchově můžeme rozdělit na dva druhy:

Význam situační – každá výchovná situace, výchovný proces probíhá v určitém prostředí (doma, ve škole). V tomto významu prostředí vytváří tzv. pozadí (věcné, prostorové i osobnostně vztahové) k výchovné situaci. Toto pozadí, podmínky kolem mohou působit v souladu s výchovnými cíli, to znamená pozitivně. Nebo naopak v rozporu s výchovnými cíli, tedy negativně. Mohou nastat situace, kdy působí neutrálně.

Význam výchovný – stále jsou nedoceňované skutečnosti, kdy určité prostředí mocně působí na jednání a podílí se výrazně na rozvoji osobnosti. Jednání dětí a lidí se mění podle toho, v jakém prostředí se pohybují. Z tohoto důvodu se chovají jinak ve škole, na hřišti, doma. Vliv prostředí je spontánní, přirozené, proto je výhodné tohoto významu využít při výchovném procesu. Je vhodné rozlišit výchovné působení na přímé (přímý vliv vychovávajícího na vychovávaného) a nepřímé, kdy vychovatel vytváří podmínky, kterými působí na vychovávaného díky situace. (Kraus, Poláčková et al., 2001).

Na prostředí můžeme nahlížet i souvislosti s přírodou, kdy je na jednu stranu zdrojem estetického vnímání, emocí, radosti a odpočinku; na straně druhé s sebou nese obavy z budoucího vývoje na této planetě. Lidé svými činnostmi planetu ohrožuje a ničí, výsledkem je znečištěné ovzduší, vody oceánů, vymírání živočišných a rostlinných druhů, změny klimatu. Narušené životní prostředí působí nepříznivě na zdravotní stav a vývoj zejména dětí, má vliv na jejich psychický stav a vývoj. Na druhou stranu neporušená příroda je rozmanitá, umožňuje člověku mnoho podnětů, dojmů, pobídek, změny. Určité místo, krajina působí na jedince uklidňujícím dojmem. Naproti tomu dnešní moderní města a sídliště, jenž působí jednotvárně, mohou u člověka vyvolávat úzkost až depresi. Životní prostředí mnoha způsoby působí na život společnosti, lokality, rodin i každého jednotlivého dítěte. Je třeba k němu přihlížet, pokud chceme dobře poznat děti a mladistvé a efektivně na ně působit (Čáp, Mareš, 2007).

Člověk by měl vnímat své životní prostředí všemi smysly, žít s ním, mít je rád, cítit za ně odpovědnost.

4 ZPŮSOB ŽIVOTA

Pojmosloví v oblasti výkladu pojmů životní způsob a životní styl je značně nejednotné, jedná se o pojmy, které spolu úzce souvisí. Životní způsob bývá vztahován spíše na větší sociální celky a o životním stylu se hovoří nejvíce v souvislosti s jednotlivcem (Kraus, Poláčková et al., 2001).

4.1 Životní způsob

Jeho definice podle Pedagogického slovníku zní: „Charakter jedincem vykonávaných činností, používaných postupů a množství času, které je činností věnováno. Je určen materiálními podmínkami, osobností člověka, charakterem práce a ve společnosti převažujícím životním stylem. Životní způsob rodiny silně ovlivňuje postoj žáků ke škole a vzdělávání, a tím i průběh a výsledky edukačního procesu“ (Průcha, 2003, s. 317).

4.2 Životní styl

„Styl vyjadřuje hodnoty jedince nebo společenství. Pojem styl se používá v mnoha významech. Pojem životní styl označuje komplex psaných a nepsaných norem a identifikačních vzorů, souhrn životních podmínek, na které lidé berou ohled ve vzájemných vztazích a chování. Podoba životního stylu je ovlivněna životním cyklem, společenskými rolami, tradicí“ (Jandourek, 2007, s. 243).

Životní styl lze vymezit také jako: „Typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. Na převládajícím životním stylu závisí prestiž vzdělání, postoj veřejnosti ke škole aj.“ (Průcha, 2003 s. 317).

Životní způsob/styl konkrétního individua a jeho hlavní charakteristické rysy závisejí především na:

- 1) vnějším faktoru – na obecnějších, celospolečenských a případně i na užších skupinových (např. rodinných) životních podmínkách,
- 2) subjektivním činiteli – na osobnosti jednotlivce se všemi jeho konkrétními potřebami, hodnotami, zájmy, aspiracemi, dovednostmi, schopnostmi apod. PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z [http:](http://)

http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_

Způsob života, ať již na úrovni jedince či společnosti, je dán jistými charakteristikami. Ty, stejně jako struktura všech aktivit tvořících náš životní způsob, vycházejí ze sfér lidského života:

1. oblast biologicko-medicínská (znaky genetické, hygiena, životospráva, civilizační choroby, drogy apod.)
2. oblast psychická (nervová poškození, celková psychická pohoda, různé zátky a choroby),
3. oblast morálně-etická (hodnotové vzorce, vztah k práci, ke vzdělání),
4. oblast osvětově-vzdělávací (výchovně-vzdělávací systém, masmédia, kvalifikace a její další stav apod.),
5. oblast vědecko-technická (stav vědy, bezpečnosti, ekologické ohrožení, vliv na zdravotní stav apod.),
6. oblast právně – kriminologická (právní vědomí, trestná činnost, dysfunkčnost institucí),
7. oblast kulturně-historická (tradice, zvyky, obyčeje, umění), oblast politická a religiózní (zájmy jednotlivých stran, projevy nacionalismu, patriotismu, náboženství)“(Kraus, Poláčková et al., 2001,s. 156).

5 ALTERNATIVNÍ ŽIVOTNÍ STYL

5.1 Vymezení pojmu alternativa

Tento pojem je v odborné literatuře definován jako: „Jeden ze zásadně, kvalitativně odlišných způsobů jednání, jedna z odlišných strategií k dosažení určitého cíle, které se navzájem vylučují (jsou kompetitivní, konkurenční). V užším smyslu skupina, hnutí příp. organizace, usilující o výrazně odlišné fungování v rámci sociálního systému“ (Jandourek, 2007, s. 20).

„Výrazy „alternativa“ a „alternativní“, které se od 90. let minulého století u nás velice často objevují v úvahách o životním způsobu/stylu, na úrovni publicistické i odborné. Při bližším zkoumání tématické, objektové podstaty této alternativnosti se nejčastěji ukazuje souvislost s životním prostředím („ekologický - alternativní - životní styl“) a se zdravím („zdravý životní styl“, eventuelně vazba na alternativní medicínu); mimo toho se do této kategorie „alternativního životního stylu“ shrnují praktiky životního stylu např. vegetariánů, squatterů, skinheadů, příznivců techna a dalších, zpravidla početně menších, v nějakém aspektu svého životního způsobu/stylu vyhraněných skupin. Nezřídka se z nánosu žurnalistické (příp. sociologické) hantýrky také vyloupne konstatování, že alternativním životním stylem vlastně žije ten, kdo nesleduje televizi, nebo ten, kdo se rozhodl naučit se a používat stará řemesla našich předků, nebo ten, kdo ukládá novorozence místo do kočárku do šátku zavěšeného za krk, apod. – v podstatě podle „jazykové logiky“ uplatňované na jedné z českých internetových stránek věnovaných alternativnímu životnímu stylu, kde se na otázku, co je to vlastně alternativní životní styl, odpovídá velice rozšafně: „Inu, to je když se rozhodnete dělat něco jinak, než jak se to v dnešní době obvykle dělá.“ PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_

Hnutí alternativní

„Sociální hnutí obracející se proti tradovaným formám společenského života. Vzniká především v řadách mládeže a kritických intelektuálů a k jeho tématům patří např. ochrana životního prostředí, sebeurčení, odmítání konzumní společnosti, solidarita, individuální rozvoj osobnosti a alternativní životní styl“ (Jandourek, 2007, s. 96).

Podle Duffkové lze alternativu v obecné rovině chápat jako možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení (většinou protikladných), volitelný způsob řešení, v prostém významu možnost. Abychom mohli hovořit o alternativním životním stylu, je nutností existence různých životních stylů a možnosti výběru mezi nimi. PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z http:

http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_

Pokud na alternativu budeme nahlížet jako na prostou možnost, že alternativní je jednoduše „jiné“, vyplývá z toho, že alternativní styly jsou „jiné“, od sebe navzájem se lišící životní styly – existuje určitá řada, spektrum, nekonečné množství vzájemně se odlišujících životních stylů: co liší se styl, to alternativní styl. Tato koncepce odpovídá různým typologiím životních stylů (aniž se ovšem zpravidla jednotlivé typy životních stylů označují jako alternativní) a bylo by ho možné nazvat „alternativní životní styly v širokém slova smyslu“.

Jestliže při interpretaci alternativy budeme trvat na nutnosti protikladnosti alternativního („alternativní životní styly v úzkém slova smyslu“), bude situace odlišná – místo řady vzájemně se lišících stylů majících v podstatě rovnocenné postavení (v oné řadě) si můžeme představit uskupení relativně uzavřených celků, z nichž každý bude tvořen přinejmenším dvěma protikladnými jednotkami: jedním životním stylem a druhým, (eventuelně třetím atd.) a k tomu prvním, to znamená protikladným životním stylem.

Každý alternativní životní styl zde bude mít svůj význam a vůbec smysl, oprávnění své existence jen ve vazbě na existenci a význam životního stylu, k němuž je alternativou. Právě protikladnost (event. přinejmenším opravdu velká míra odlišnosti směřující k protipólu) nabízeného životního stylu bývá ostatně v situaci znechucení obyvatelstva stávající realitou podstatou úspěchu volání po alternaci existujícího životního stylu, po jeho náhradě alternativním životním stylem (drobná kosmetická úprava, modifikace by nestačila): v období společenských zvrátů jde - vždy zřetelně přinejmenším v manifestovaných proklamacích - o protikladný a ne jen jiný životní styl.

Alternativa má relativní charakter, dalo by se říct, že je vždy předmětem srovnávání, musí být něco, ve vztahu k čemu uvažujeme o alternativě, o jiné možnosti. V každém případě musí být řečeno, k čemu je naše možnost alternativou (bohužel často se to z úvah o alternativních stylech vytrácí).

Z hlediska časové roviny je možno uvažovat o alternativě v rozsahu současnosti – potom se jedná o srovnávání existujících typů životních stylů. Obvykle se určité životní styly pokládají jako alternativa zejména k tzv. konzumnímu (spotřebitelskému) životnímu stylu – v tomto smyslu lze za alternativní životní styl považovat např. ekologický životní styl, životní styl založený na prioritním uznávání duchovních, přesněji například náboženských hodnot. PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_

Hovoříme-li o alternativním způsobu života, myslí se tím alternativu k životnímu stylu, který ve společnosti převažuje, ke stylu majoritní společnosti. Pokud se na to podíváme do důsledků, můžeme za alternativní životní styl považovat životní způsob každé menšinové populace. Mohli bychom mluvit v tomto případě např. o alternativním způsobu života bezdomovců (Librová, 1994).

Na alternativní životní styl bychom mohli nahlížet i jako na životní styl pro budoucnost. Je tím myšlena určitá nabídka pro budoucnost, v podstatě je jedno, jakým způsobem člověk žije nyní, ale do budoucna je možné si zvolit jiný, k tomu současnému alternativní životní styl. Nicméně je pravda, že v důsledku orientace na určitý alternativní životní styl v budoucnosti se postupně mění i životní styl současnosti. Toto je značně důležitý moment pro obecné snahy o řešení globálních problémů i jednoduše pro úsilí o změnu. Orientovat se na hledání příznivých alternativních životních stylů, které bude možné poskytnout pro budoucnost, jejich následující život, je velice účinná cesta, jak přiblížit a upřesnit lidem určitou obecnější ideu, třeba obraz o společenském uspořádání. Jestliže budeme pojímat konzumní životní styl jako životní styl ve velké míře zastoupený v současné době, může například ekologický životní styl či životní styl založený na duchovních hodnotách fungovat jako příklad alternativních životních stylů pro budoucnost.

Ve skutečnosti ovšem žádný životní styl, který by byl preferovaný celou společností neexistuje, existuje životní styl ve společnosti převažující, jenž je považován za běžný. Tento životní styl je ze strany společnosti chápán jako pozitivní a je oceňován. Převažující životní styl ve společnosti, považován za obvyklý se vztahuje k úrovni běžných společenských norem. Hovoříme o celospolečensky tolerovaném životním stylu současnosti. Za alternativní životní styl je považován životní styl různých subkultur, těch které vyjadřují nesouhlas s obecně uznávanými hodnotami ve společnosti (např. nonkonformní životní styly).

Z hlediska časové roviny lze za alternativní životní styl tedy považovat jak životní styl již realizovaný (tj. realitu), tak určitou představu, ideál, vzor, model pro budoucnost. PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_

Pokud budeme chtít výše uvedené shrnout, můžeme alternativní životní styl – z hlediska jednotlivce – nacházet především v situaci, kdy se za zhruba stejných, objektivních podmínek (např. pohlaví, věk, typ bydliště atd.) životní styl liší v podstatných, profilových momentech, které se významně promítají do jednotlivých složek životního způsobu/stylu. Alternativní životní styl je záležitostí hlavně subjektivní volby (značnou roli zde hraje osobnost člověka se všemi jeho zkušenostmi, názory atd.) a jeho podstata spočívá v dobrovolné výrazné preferenci určité hodnoty významně ovlivňující, event. i utvářející životní styl a jeho vývoj. S touto funkcí hodnoty může často souviset úzce sociální role: člověk může vědomě či nevědomě některou ze svých sociálních rolí považovat pro sebe za klíčovou až do té míry, že plnění této role může podřizovat i celý svůj životní styl. PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 POHLED NA VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ V ALTERNATIVNÍCH RODINÁCH

6.1 Úvod

V rámci svého výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce jsem se zaměřila na rodiny žijící alternativním způsobem života a jejich postoj k výchově a vzdělávání jejich dětí. Mým záměrem bylo zjistit bližší souvislosti mezi alternativním způsobem života rodin a výchovou a vzděláváním jejich dětí. Pokusit se popsat jejich názory na výchovu a vzdělávání jejich dětí. Jakým způsobem se projevuje životní styl rodičů na dětech. Jestli se jejich způsob života odráží ve vzdělávání jejich dětí nebo mezi tím nejsou žádné souvislosti a jaký pohled mají tito rodiče na výchovu svých potomků, na jejich vzdělávání.

6.2 Cíl výzkumu

Jaké jsou postoje rodičů žijících alternativním způsobem ke vzdělávání a výchově svých dětí?

6.3 Typ výzkumu

Pro realizaci výzkumu jsem si vybrala kvalitativní metodu zpracování dat. Z mého pohledu se jedná o vhodnou variantu s ohledem na zkoumanou problematiku, umožňuje zkoumanou problematiku uchopit celkově s ohledem na individuální přístup k jednotlivým respondentům.

6.4 Výzkumný vzorek

Pro výběr výzkumného vzorku jsem zvolila metodu záměrného výběru s důrazem na fakt, aby respondenti splňovali určitou charakteristiku alternativního způsobu života, kritéria výběru: Aby vykazovali určité rysy „dobrovolné skromnosti“. Ovšem neměla jsem striktně stanovené kritéria, co by mohlo být uznáno jako tento styl života a co ne. Respondenti se vyznačují tím, že částečně odmítají konzum, mají velmi pozitivní vztah k přírodě, zahradničí, chovají zvířata, s tím je spojeno samozásobitelství a do určité míry soběstačnost, vrací se k tradicím našich předků, spíše se rozhodují pro formu „měkkého turismu atd. Souhlasili s realizací tohoto výzkumu a s jejich zapojením do něj.

Respondenty jsem znala. Sami k tomu dodali, že pokud by tomu tak nebylo, nebyli by otevření, připadalo jim to takto více osobní.

Stručný popis výzkumného vzorku:

Oslovila jsem tři rodiny žijící alternativním způsobem života. Jednalo se o jeden manželský pár a dva nesezdané páry. Všechny tyto páry žijí na samotách v prostředí Valašských kopců a v oblasti, kde žijí se jim říká „pasekáři“, což je odvozeno od slova paseky (v místním jazyce), což byly usedlosti vznikající v průběhu 16. – 17. století.

Jejich individuální přístupy k životu jsou rozdílné, ale všechny tyto rodiny spojuje určitý způsob života. Snaží se nějakým způsobem žít v souladu s přírodou a prostředím, které je obklopuje. Vracejí se k tradičnímu způsobu života na Valašských pasekách. Vyznávají jiné životní postoje a hodnoty, než běžná populace v současné době, která se profiluje jako konzumní. Jejich alternativu shledávám ve způsobu jejich života, postojích a hodnotách, které vyznávají, mezi které patří snaha o ekologicky příznivý způsob života, důraz na kvalitu života, duchovní život, altruismus, úcta k životu, přírodě, uvědomění si dlouhodobých důsledků lidských činností.

První rodina:

Tvoří jej manželský pár, manžel J. (46) let a manželka P. (33) let a jejich tři děti L. (6. let), J. (3 roky) a N. (4 měsíce). Manželka P. je současné době na mateřské dovolené, manžel pracuje. Oba manželé se přestěhovali z města na samotu, kde žijí sedmým rokem.

Druhá rodina:

Jedná se o nesezdaný pár muž G. (30 let), žena Z. (27 let) a dítě O., které má necelé dva roky. Z. je současné době na mateřské dovolené, G. pracuje. Z. jako jediná respondentka pocházela z vesnice, G. se přistěhoval z města před lety, bydlel dříve na jiné samotě. Žijí na samotě čtvrtý rok.

Třetí rodina:

Druhý nesezdaný pár, který tvoří žena K. (28 let) a muž A. (30. let) a jejich děti M. (3 roky) a I. rok. K. je momentálně na mateřské dovolené, A. pracuje. Společně žijí pátým rokem na samotě, A. tam žil i před tím. Dříve žili oba ve městě.

6.5 Použité výzkumné metody

6.5.1 Metoda získávání dat

Metodu pro získávání kvalitativních dat jsem použila strukturovaný rozhovor a doplňující otázky. Tato metoda poskytuje respondentům prostor pro vyjádření vlastního názoru. Rozhovory jsem uskutečnila v domácnostech respondentů. Před realizací rozhovorů jsem respondenty obeznámila s faktem, k čemu budou nahrávky rozhovorů použity. Při rozhovorech byli přítomni ve všech třech případech oba rodiče, kteří se v odpovědích střídali nebo vzájemně doplňovali. Oceňuji jejich vstřícnost při realizaci mého výzkumu a během rozhovorů.

6.5.2 Metoda zpracování dat

Rozhovory jsem zaznamenávala na diktafon s vědomím a svolením respondentů. Poté jsem audio záznamy převedla pomocí transkripce do textové podoby. Kontrolu těchto prepisů jsem provedla opakovaným poslechem audio záznamů.

Následně jsem s prepisy dále pracovala, připojila jsem komentář – zdůvodnění, proč jsem použila jednotlivé otázky, doplnila jsem jednotlivé otázky interpretací na základě rozhovorů. Pro zestručnění a vyvození výsledků výzkumu jsem nakonec provedla shrnutí.

K jednotlivým otázkám uvádím koncentrovaná data související s položenou otázkou, ukázky jsou kvůli autentičnosti zachovány v původním znění, bez úprav.

6.6 Analýza kvalitativních dat

1. otázka: Žijete určitým způsobem života, můžete ho charakterizovat?

1. rodina: „P: „Já nevím, náš životní styl.....já si vůbec neuvědomuji, že nějaký životní styl máme hlavně.“ „Chtěli jsme být soběstační, což zjišťujeme, že to nejde, že člověk stejně musí být ve spojení s civilizací, ale že to není ani nic špatného, měli jsme spoustu představ a předsudků, jak by věci měli být, ale za těch sedm let minimálně mě se to všechno vynulovalo, například nemít pračku, teď jsem za pračku ráda, že by si holka neměla lakovat nehty a nemít panenku barbie, tak je má, ze začátku byly dětské představy, co měli rodiče, tak jsme nechtěli mít, ale postupně zkušeností jsme svůj postoj přehodnotili, vyplynulo to z toho. J: Mně imponuje ten starý český model Jednoty bratrské, 15. – 16. století,

bratři, kteří žijí na samotě, duchovní zaměření, život evangelia, pokorná životospráva, život s bohem, pracovitost, soběstačnost, byl to vždy můj sen. Díky pobytu v různých křesťanských komunitách jsem zjistil, že to člověk nemusí uměle vytvářet, když to jde v daných možnostech zrealizovat, není to pochopitelně outsiderství, jak dělali Aufsteigři. ...to byli výstupníci ze společnosti, komunity, které se snažili žít stranou v lesích bez elektriky, ale šli do extrémů. To mě nikdy nelákalo, bylo mě jasné, že děti z toho budou zmatené a nebudou se moct pohybovat tady v tom světě a že tím pádem není nutno jít do extrémů. Motivů proč žijeme tady a tímto způsobem je mnoho, tím hlavním, bez kterého by se to nehlo je duchovno.“

2. rodina: *„G: Charakterizovat?...to je těžký. Když chodíš po těch horách, zjistíš, kolik je tady takových pasek a samot, to je úplně nepředstavitelné, já co jsem prochodil, zjišťuješ, že jsou to stovky tisíce lidí, kteří takhle žijou, tak, že to žádná alternativa není, jen rozdílný způsob života.“*

3. rodina: *„K: Pro mě je to o tom, aby to byla nejpřirozenější cesta v souladu s přírodou. . K: máme pračku, topení A: ale nemáme televizi, počítač, nebudujeme násilně kariéru. Co můžem, to si pěstujeme, mléčné výrobky máme, maso máme, zeleninu. A: nekupujeme větší věci. K: jsme rozdílní, je to evidentní, když už přijdeš do té vesnice, když jdu s dětma k doktorovi či města, snažím se, aby byli děti čisté, pěkně oblečené, ale stejně jsme odlišní. Aj ty lidi to vnímají. A: já myslím, že to není tím, že by jsme žili na pasekách, kdybychom žili ve městě, tak se budem chovat stejně. K: to je pravda“*

Komentář:

První otázku, kterou jsem respondentům položila byla účelová, mým záměrem bylo, aby respondenti sami zhodnotili svůj životní styl. Z odpovědí jsem zjistila, že respondenti přesně nejsou jisti, jak svůj způsob života definovat, vyjádřit, z jejich pohledu není nejjednodušší zahrnout svůj styl života do nějaké „škatulky“.

Interpretace:

Zajímavým zjištěním u první rodiny je duchovní stránka jejich stylu života, je to pro ně hlavní důvod. Jak jsem zjistila, nejednalo se o jednoduchou otázku, protože i přesto, že by dalo říci, že mají stejné rysy způsobu života, každá rodina vidí svůj život jinak, mají v tomto směru rozdílný pohled.

2.otázka: Jeví se vám váš způsob života jako alternativní?

1. rodina: „P: *Moje mamka tomu říká „P. zpátky na stromy“, ale pračku bych tam chtěla. Vidím to jako návrat k tradicím, ke kořenům. Dřív se tak žilo po staletí, byl to obvyklý způsob života a dnes se náš způsob života jeví jako určitá alternativa, oproti rodině žijící v paneláku. Návrat k dřívějšímu způsobu života, ale dříve se lidi tak nevěnovali dětem. J: I ve městě jsme byli schopní žít, žili jsme ve Vídni, v bytě, ale tam jsme byli taky odlišní, my si vlastně tu odlišnost neseme s sebou. Člověk si nese sebou své specifikum. J: Vyplývalo to z našich životních zkušeností, byla to součást toho, že si to člověk dovolí. Setkáváme se s názory: já, já bych chtěl/a na paseky, máte tam klid atd. Ale lidé si často neuvědomují co to s sebou nese, lidé neví, nemají představu co obnáší život na samotě, být izolovaný třeba měsíc, nemají představu, co by tento život dělal s nimi. Podstatou tohoto způsobu života je, že se člověk musí naučit žít sám se sebou. Tady právě je možná na Valašsku je zlatá střední cesta, můj důvod, proč takto žijeme, motivace, je hlavně duchovní, nevidím to jako alternativu.“*

2. rodina: „G: *Já si myslím, že ne. Z: Já mám taky pocit, že ne. G: Záleží na tom v jakém rozsahu, v rozsahu celého světa je v postatě alternativa všechno, v rozsahu života tady, pokud by člověk vzal, určitý způsob je třeba v té vesnici, ale taky ty lidi jsou tam taky rozdílní. Z: Třeba v poměru té dědiny, je to velká alternativa, úplně něco divného, ale když si vezmeš, jak žijí lidi na světě, tak je to normální. G: ale kdybys třeba probrala tu dědinu, zjistíš třeba, že tam lidi žijí víc alternativnějc než my. G: když chodíš po těch horách, zjistíš, kolik je tady takových pasek a samot, to je úplně nepředstavitelné, já co jsem prochodil, zjišťuješ, že jsou to stovky tisíce lidí, kteří takhle žijou, tak, že to žádná alternativa není, jen rozdílnej způsob život. Z: kam táhne srdce, tam jako jdu, je mě celkem jedno, jak to berou ostatní, to co cítím, to udělám, nebudu sa stresovat.“*

3. rodina: „A: *Je to alternativa k běžnému způsobu života a většiny lidí, nazval bych to jako druhá cesta kapitalismu, tržní ekonomiky, ziskuchtivosti, neurvalosti, sobectví a dalších takových věcí. K: já nevím, jestli je to alternativa, mě to připadá přirozené, tak nevím, jestli to co je přirozené je alternativní. A: Ve velkých městech se scházejí, mají kluby. K: my máme třeba takové štěstí, že můžeme bývat na takovém místě, můžeme realizovat spoustu činností. A: ale zase ve městě bychom se mohli realizovat v různých občanských hnutích, K:rozvíjet kulturu, hrát divadlo a třeba někdo kdo žije ve městě, žije více alternativnějc než my A: záleží na tom, co to alternativa je. Podle mě není alternativa, že si*

tivnějc než my A: záleží na tom, co to alternativa je. Podle mě není alternativa, že si třeba kupuješ biovýrobky, alternativa podle mě spočívá ve způsobu toho myšlení.“

Komentář: cílem této otázky je zjistit, zda sami respondenti hodnotí svůj způsob života jako alternativní, jestli jim osobně jejich způsob života připadá odlišný od běžného způsobu života. Jedná se o důležitou otázku, zajímalo mě, jestli respondenti, které jsem záměrně vybrala, sami sebe vnímají jako lidi, jenž žijí alternativním způsobem života. Přiznávají, že vnímají svou odlišnost od běžných lidí.

Interpretace:

Překvapivě z odpovědí vyplývá, že první dvě rodiny sami sebe nevnímají jako alternativní. Připouštějí ovšem odlišnost od běžných rodin. Dovolila bych si poznamenat, že lidé sami sebe vnímají jinak, než je vnímá okolí. Jakkoliv jim samotným jejich životní styl zdá přirozený, okolí to vnímá rozdílně. Třetí rodina chápe svůj životní styl jako alternativní, alternativu vůči běžnému způsobu života, zmíním zde důležitý poznatek – alternativu spatřují ve způsobu myšlení. Alternativní způsob života jeví i tzv. „návrat k tradičnímu způsobu života“, pod čímž si lze představit způsob života, který byl dříve běžný pro většinu, dnes ho lze považovat za alternativní. Lidé, kteří se dobrovolně rozhodnou žít skromně jako v dřívějších dobách jejich předci, jdou v současné době tzv. „proti proudu“.

3. otázka: Jak jste se dostali ke způsobu vašeho života, vzpomenete si co ho zapříčinilo?

1.rodina: *„P: Byl to můj životní sen, mít hippíka, s ním děti a žít v chaloupce v lesích, ale vůbec jsem si nikdy nepředstavovala, že se to může stát, a nakonec se to nějak přihodilo, i když to skýtá různá úskalí, které já nosím sama v sobě. Dostala jsem se i přes to, že jsem studovala Romistiku, přitahoval mě život na volno, oheň, děti, nenechat se svazovat politikou, konzumem... Vždycky se mě líbilo, jak žila má babička, měla minimum věcí, pečovala o ně. Vždycky se mi líbili chudí lidé, chudoba.*

J: Toulal jsem se po Mexiku, Řecku, že jsem zažil společenství lidí, indiánů v Mexiku, tuláků v Řecku, ne že bych potřeboval inspiraci, ale potvrzuje to, že v dnešní civilizovaném světě je možné, žít tímto způsobem života, že se za to člověk nemusí stydět.“

2.rodina: *„G: Měl jsem vizi, že budu bydlet na pasekách, někde v klidu, nás to spíš přitáhlo. Z: já jsem měla taky vždycky vizi. Od malička jsem měla sen, toužila jsem po tom.“*

3.rodina: „*K: Já nevím, nebyl to můj sen, já jsem si takto svůj život nikdy nepředstavovala*
A: to tě samo nasměruje a já jsem to taky nečekal, že budu mít krávu nebo koně, včely, to si
tě najde. K: je to cesta srdce, jak to má být, tak to bude.“

Komentář:

Cílem otázky bylo zjistit, jaké důvody se skrývají za jejich způsobem života. Zda je to něčím podmíněno, naplánováno nebo ke svému životnímu způsobu dospěli pod vlivem nějakých okolností. Jestli se nechali někde inspirovat.

Interpretace:

Respondentka z první rodiny a rodiče z druhé rodiny se shodují ve faktu, že si tento současný způsob života představovali v minulosti, jednalo se o jejich životní sen, ke kterému směřovali, ale neuvádí, jestli záměrně nebo nezáměrně. Jestli to pouze vyplynulo ze životních situací. První rodina uvádí jako důvod i životní zkušenosti a zážitky z cest, dalo by se hovořit o tom, že jejich způsob života se vyvíjel na určitém hodnotovém podkladu. Překvapivě třetí rodina přiznává, že ke svému současnému životnímu stylu nasměřovala, nepředstavovali si takto svůj život.

4. otázka: Jaký je váš postoj k výchově vašich dětí v souvislosti s vaším způsobem života?

1. rodina: „*J: Hlavní výchovný efekt je pro nás je v lásce, vedeme je k tomu, aby uměli pracovat, aby byli schopní něco dělat a nevysedávali na pohovce nebo nehleděli na hloupé filmy, aby uměli pracovat na zahrádce, nanosit dřevo, mají dobrou kondici, protože mají neustálý pohyb v přírodě. Budou umět tyto schopnosti uplatnit ve svém budoucím životě.*
P: Proto chci, aby např. L. měla domácí výuku, protože já je vedu k práci, učí se při běžných každodenních činnostech, domácích pracích, baví je ty činnosti, protože mají smysl, chtějí vědět, jak se co dělá. Děti jsou pořád v kontaktu s přírodou, nemají tu obchody, nejezdí tu auta, musí chodit pěšky, musí se zatopit, když se přijde domů. Jim to ani nepřijde, protože v tom vyrůstají, jsou vděční, váží si například věcí, kterých si obvykle děti neváží, protože je to samozřejmostí. Aby věděli, že věci se neobjeví jen tak, že se pro to musí něco udělat.“

2. rodina: „*G: To asi vyplývá automaticky, reaguješ na různé situace, jako že třeba nemáš cestu k chalupě a taky podle toho co má člověk v sobě díky výchově svých rodičů a získa-*

ných zkušeností za život. Z: *hodně to řeším, ptám se děcek, které vyrůstali na samotě, jak to prožívali, protože vím jaká jsem byla, když jsem byla malá a nevím, jestli bych se s tím dokázala srovnat, kdybych byla jako „jiná“ v tom kolektivu, že bych tím jako malá asi hodně trpěla, tak mám trochu strach, aby tím netrpěl kvůli tomu, že jsme si vybrali takovou cestu, aby on pak netrpěl třeba v té třídě, ale pak si řeknu, že si to třeba přetrpí jak bude malý a pak to třeba bude lepší. G: je to jeho cesta, my máme zodpovědnost za jeho výchovu. Jsem rád za přátelé ze stejného prostředí, za setkávání s nima, když se sejdou, tak je plno děcek, když má kamarády ze stejného prostředí a vidí, že není žádný exot, že je plno děcek, ze stejného prostředí, které takto taky žijí, nebo jak bude mít víc sourozenců, a nebude mít jenom kamarády s mobilama od první třídy, atd. Takže on se svými zážitky jak běhá po lese v kolektivu neuspěje, když nebude mít televizi.“ Vždycky to půjde nějak řešit, nebo vždycky se budeme snažit to řešit. G: Možná na těch okolnostech tak nezáleží, jak spíš na tom charakteru, jak si to místo vybojuje. Člověk by nad tím měl přemýšlet, neřešit to úplně až bude nějaký problém, teď to člověk nevyřeší, člověk by měl být vnímavý. Z: Nemáme žádné hranice, toto za žádnou cenu nebude, když to bude potřeba tak jakýkoliv ústupek, ale musí se řešit v rámci rodiny.*

3. rodina: *„K: manipuluješ to dítě, ale podle mě je to na jednu stranu otázka vkusu, aby to děcko mělo cit pro krásu, umění. A: ovlivňujem je stravou, materiálníma věcmi je určitě ovlivňujem, ale jsou to alternativní děti, nosí obnošené věci. K: tak by jsme je asi vychovávali takto i tom městě, ale tady je hodně učíme tomu citu pro přírodu, zvířata. Vlastně v tom prostředí, ve kterém žiješ. To je podle mě normální, přirozené. . K: to jako by není výchova, je to přirozené, vstřebávají do sebe to prostředí ve kterém žijí. už má svoji malou M. je hodně vnímavý k přírodě a ke zvířatům, to podle mě má ze sebe, není to od nás, ale my ho v tom podporujem. A: jak nemáme tu televizi, tak hodně čteme. To taky víc ovlivňuje, jestli to vidíš nebo slyšíš.“*

Komentář:

Tato otázka byla položena za účelem zjištění, jestli mají rodiče nějaké specifické názory ovlivněné jejich názory a způsobem života. Zda se na výchově jejich dětí odráží jejich životní styl. Druzí rodiče spatřují jako možný problém výchovy v souvislosti s jejich životním stylem izolovanost dítěte od kolektivu. Třetí rodina uvádí vliv prostředí na dítě, ve kterém vyrůstá.

Interpretace:

V této otázce nepanuje shoda, projevuje se zde pravidlo, že i když tito lidé žijí velmi podobným způsobem života, liší se jejich názory, jejich individuální přístupy k výchově svých dětí. První rodiče spatřují hlavní výchovný efekt v lásce a považují za důležité a podstatné, že vedou své děti k naučení se pracovních návyků. Druzí rodiče spatřují jako možný problém výchovy v souvislosti s jejich životním stylem určitý deficit sociálních kontaktů pro dítě. Ale podotýkají, že možné vzniklé nebo vznikající problémy tohoto druhu budou ochotni řešit, jsou přístupni možným změnám, které by dítěti ulehčilo život v tomto směru.

5. otázka: Jaký je váš přístup k výchově a vzdělávání vašich dětí?

1. rodina: „P: Seč možno hlavně být co nejdéle doma a v komunitě pasekářů, L. potřebuje přijít do kontaktu s tím školkovým kolektivem, ale to jsou systémy, na které mají dost času, budou v tom do konce života. Ať si užijí své volnosti, fantazie, představ. Jinak jsou na vše pravidla, lajny, ve kterých musí jet.“

J: Proč by se měli nesmyslně formovat do konzumu, lepší je, aby si dítě užilo svobodu. Každé naše dítě je jiné, každé potřebuje něco jiného P: Já si k němu musím najít cestu, já mu musím najít cestu ke světu, ne že mu školní řád bude říkat co má dělat na základě odměn a trestů. Naše děti jsou pro nás prioritou, nejsou doplněk, výdobytek, součást společnosti. Jsou to naše děti, součást společnosti jednou budou, ale není kam se honit.“

2. rodina: „G: V naší rodině byl kladen vysoký důraz na vzdělání, už na to nekladu velký důraz, svým způsobem jakým žiju si říkám kdybych uměl nějaké řemeslo tak je to stokrát lepší, současná představa vzdělání to není moudrost, můžeš mít několik vysokých škol, můžeš mít tisíce informací v hlavě, podle mě to není důležité. Člověk, který má základní školu, ale má určitou moudrost o životě a žije podle ní, tak je to podle mě víc než nějaké“

školy. Z: *kdyby bylo na mě, tak svoje děcko do školy nedala, učí se tam strašně moc zbytečných věcí na zaplácání, moudrost je úplně o něčem jiném, a hrozně mě chybí v současném vzdělávání duchovní cesta. G: a s tím souvisí nějaký morální základ. Z: kdyby sa hodinu učili nějaké vědomosti a hodinu na sobě pracovali jako by duchovně a morálně, tak je to víc než šest hodin každý den ve škole. Není mě sympatické to dnešní školství. Myslím si, že když si děcka neváží ve škole učitelů, tak neposlouchají a nemají z té školy nic. Je to nedořešené.*

3. rodina: *„A: Já bych je vzdělával, prostě normálně jak se vzdělávají všechny děcka, já si představuju gymnázium, potom třeba vysokou školu, myslím si, že nejhorší je ta základka. K: já to třeba ještě nemám ujasněné, záleží na tom dítěti, jak bude fungovat v tom kolektivu nebo jak bude chtít, když chce chodit do školy a mezi ostatní, tak já ho nebudu držet doma. Musíš to nějak kočírovat. Ale první třída mě přijde úplně zbytečná, spíš mě jde o ten kolektiv, aby se děti naučili žít v tom kolektivu, to je taky s tím mluvením, potom se víc rozmluví. Aby nebyl jenom mezi dospělými a dospěláckým světem. Ale aby měl kamarády a tak. Kdyby se mu to líbilo, tak bych ho klidně dávala i do školky, to záleží na něm, já se tomu bránit nebudu. A: já bych chtěl, aby děti studovali střední školu do Brna, máme tam rodinu, měli by zázemí. Aby poznali to město a rádi se sem vraceli, ne utíkali. Já bych chtěl, aby poznali to město, aby na nich nebylo celý život vidět, že vyrůstali na pasekách, chtěl bych aby to na nich nebylo znát. Byl bych rád, aby se k tomu sami vrátili a pochopili to, my jsme to taky pochopili vlastní hlavou ten způsob života, kterým žijem. Ve městě si myslím, že se spíš chytneš spíš té alternativy, než na té vesnici, máš tam víc voleb, na vesnici můžeš být hasičem, fotbalistou nebo chodit do hospody, nebo všechno dohromady. Ve městě máš přednášky, ekologické kroužky, hnutí, které jsou ekologické.*

Komentář:

Touto otázkou jsem chtěla zajistit první vhled do souvislostí výchovy, vzdělávání a životním stylem rodičů.

Interpretace:

První a třetí rodina zmiňuje potřebu kolektivu pro své děti, aby se díky němu naučili sociální vztahy, důležité pro život. První rodina ale zároveň podotýká, že školka, škola jsou systémy, do kterých na druhou stranu dítě spěchat nemusí, formovat se do konzumu. Přikládá velký význam skutečnosti, aby děti měly určitou volnost a užily si bezstarostného dětství. Druhá rodina uvádí zajímavé názory, že vzdělání není zas tak důležité, pro člově-

ka je důležitější životní moudro. S tímto názorem souhlasím, přece jen, člověk může mít sice dobré vzdělání, ale neznamená to, že se bude schopen orientovat a uplatnit se ve svém životě a dnešním světě. Druhá rodina poukazuje na fakt, že by chtěla umožnit svým dětem studovat ve městě, aby měli možnost poznat život ve městě, aby se sami později mohli rozhodnout jaký způsob života zvolí. Tito rodiče spatřují v tomto aspektu jistou důležitost, aby si jejich děti sami uvědomili ten určitý způsob života a vybrali si podle sebe. Pokud by jim nedali tu možnost poznat jiný způsob života, třeba toho, že jejich děti budou toužit po pohodlném životě ve městě a při první příležitosti do něho utečou.

6. otázka: Můžete charakterizovat výchovu svých dětí? Na co je nejvíce zaměřená? Čeho se snažíte vyvarovat?

1. rodina: „*P: Na lásku, celý život, vše dělat s láskou. J: Pro někoho slovo láska znamená hlavně zamilovanost, emoce...ale láska je schopnost něco přetrpět, obětovat, ustoupit, něco co děcka formuje. J: Nechci, aby moje děti byli od malička formovaní do konzumního života, na to mají dost času. Co mají jiní lidé víc? Peněz? Na co? Žiješ, protože víš jakou to má cenu a ty to podstupuješ. Děcka ve městech, ty zažívají dril, rodiče na ně nemají čas, jsou ve stresu, děcka jsou pak na levé koleji. Dbát o duchovní stránku, člověk stejně umře sám, aby neumřel ztracený, pochopení, tolerance, přijetí, aby člověk nabral během života nějakou moudrost. Má to určitě spojitost. My tímto neplánovaně, necíleně svým dětem dopřejem to, že budou mít co žít, , že díky tomuto mají rozšířené spektrum, dopřáváme jim možnost užívat si toho, orientovat se ve světě. Běžní lidé jsou vedeni k drilu, k budování kariéry, život si neužijí, vztahy se bortí. Tím, že s námi vyrůstají v tomto prostředí, tímto způsobem, tak jim dopřáváme možnost, aby mohli ve svém životě tohle používat, aby mohli se naše děti orientovat i jinak než závisle na penězích, konzumu. “*

2. rodina: „*Z: Já osobně se snažím vyvarovat, toho co dělají po generace třeba moji rodiče, podmíněná a nepodmíněná láska, na to chcu dát pozor. Přijde mi to hodně důležité. Vidím to na sobě, že mě z toho pramení hodně mých problémů, ono je základ spokojeného života, aby měl člověk rád sám sebe. A je to z toho, když to budeš dělat dobře, tak tě budu mít ráda, když ne, tak tě nebudu mít ráda. Mít ráda své dítě, i přes to, že dělá chyby. G: souhlasím, ale na druhou stranu záleží na situaci, pokud dítě křičí nebo je extrémně nepříjemné, tak ať se jde uklidnit někam jinam nebo půjdu já jinam. Z: zjistila jsem, že i když je O. malý pokud mu vše vysvětlím, tak je to mnohem lepší, a rozumí tomu a udělá to*

stokrát radši, než kdybych mu to nevysvětlila. Tak jak to cítíš, tak je to vždycky nejlíp, když budeš přemýšlet, co máš zrovna udělat, ne, když cítím, že mám děcko obejmout, tak ho obejmou. Čistě mu dát najevo ne toto ne, ale hned mu dát najevo, že ho máš ráda. G: život je dobrý učitel, člověka to dokope ke změně, když člověku nic jiného nezbyvá. Když člověk jedná s otevřeným srdcem a snaží se poslouchat svoje nitro a nitro dítěte, tak chyby nejsou tak katastrofální a nemají takový dopad, jak když se držíš pevně pravidel, ty si tu chybu nepřipustíš a ta chyba vyplave na povrch až za dlouho.“

3. rodina: *„K: Aby byli v životě co nejsamostatnější, uměli se rozhodovat v každé situaci, přemýšlet, prostě být sami sebou. A: my o té výchově nic nevíme, protože máme malé děti.“*

Komentář:

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jaký mají rodiče pohled na výchovu svých potomků, nebylo cílem této hodnotit způsob jejich výchovy, či jestli je podle jejich názorů účinná.

Interpretace:

Odpovědi na tuto otázku jsou rozdílné, první rodina vyzdvihuje především fakt, že je jejich výchova zaměřena na lásku, duchovní stránku člověka, zdůrazňují důležitost tolerance, pochopení, přijetí. Zdůrazňují vliv prostředí na děti spojený s tím, že svým dětem věnují spoustu času. Neprahnou po materiálu a kariéře, jejich život se „točí“ kolem dětí. Tento fakt se mi zdá velice přínosný pro výchovu dětí, obzvláště v dnešní uspěchané době, kdy někteří rodiče mají na své děti jen „vyhrazený“ určitý čas. Druhá rodina odpověděla, že si je vědoma určitých nedostatků výchovy svých rodičů a chce se těmito nedostatky vyhnout nebo s nimi pracovat, aby se neopakovaly v jejich výchově. Zdůrazňují důležitost, aby se člověk ve výchově svých dětí řídil svým srdcem a snažil se dětem porozumět, nadržet se přitom pravidly. Snažit se dítěti porozumět a mít ho rád za každé situace. Třetí rodina mě odpověděla, že moc toho o výchově neví, do jisté míry mě tato odpověď překvapila, mám pocit, že člověk své dítě vychovává od narození pouze s věkem se ta výchova mění, tím jak dítě roste a má v každém roce svého života jiné požadavky.

7. otázka: Jaké výchovné prostředky uplatňujete ve výchově? Odměny, tresty, komunikace,....

a) komunikace

1.rodina: „J: Komunikujeme s nimi jako s každým jiným, vysvětlíme jim proč to je tak, co po nich chceme, proč to chceme, musí se s nima jednat jako s kamarádama. Dáváme jim především důvěru, oni sami od sebe nemají špatný záměr. Výchova je asi hlavně to, jak se sám chováš, tak se snažíme jednat, chovat tak aby viděli, že když se pohádáme, tak aby viděli i to usmíření, aby u toho byli. Oni jsou zrcadlem.“

2. rodina: „Z: Já mu to vysvětlím co může nebo nemůže, je to vždycky lepší než kdybych mu řekla to nesmíš nebo můžeš bez vysvětlení. G: je hodně vnímavý, já si myslím, že komunikujem hodně s ním, mě to baví s ním mluvit.“

3. rodina: „K: Zjistila jsem už u malého dítěte, že vysvětlit celý proces s celým dopadem je účinné. Já sama každý den, každou minutu se učím v té výchově, sama nevím, co je správné. Aby dítě vědělo, že mě tady má a aby se nebálo se.“

b) odměny a tresty

1. rodina: „P: Já jsem si myslěla, že děti nebudu nikdy bít, pro L. je to velká křivda, nemusím to dělat, ale J. sem tam plácnu, někdy aby věděl, že to opravdu nemůže, ne si na nich vybijet zlost, agresi. J: Ne mlátit, ve všem existuje zlatá střední cesta, hledat, kdo hledá ten najde, je to pravda. Ale když lidi řeknou, neposlouchá dostane po prdeli, tak je to špatné, dítě se zatvrdí. Děcka pak nemají důvěru, nesvěřují si, nesmíření se svými rodičem, není to žádná křivda, že se narodili, a že to není, žádná těžká situace, lze ji řešit.“

2. rodina: „G: Já bych v tom viděl rovnováhu, míra těch trestů by měla vyrovnávat míra odměn, např.: když něco udělá špatně, dostane na zadek a příště to neudělá, nebo to udělá dobře, tak aby zase odměna vyrovnávala ten trest. Klidně fyzický trest, ale v pravou chvíli a aby vědělo za to je, to je důležité. Hlavně nejdřív pracovat sám na sobě, aby mohl vychovávat někoho druhého. Z: najít tu míru, to je nejtěžší, a každé děcko je jiné.“

3. rodina: „A: Co děláme v nejhorším, necháme je v pokoji samotné se vyřvat, toto když už nevíme co. Trvá to déle, ale prý je to lepší. K: já nevím, to je těžké, aby věděli i v tom trestu ho máme rádi, že se nic nemění, jde o to, aby si to uvědomili. Třeba jako tělesné tresty, všechno v pohodě, ale pokud se něco děje zvířatům nebo dětem, tak dám například přes prsty, to je jediný, kdy jako radikálně trestám, jinak je ta výchova spíš na domluvě a na

vysvětlení. *A: V podstatě si děti dělají co chtějí, dokud to není něco, kdy něco ničí nebo ubližuje. K: stejně jdeš příkladem ty, ono i to vysvětlení kolikrát nepomůže, ono se stejně učí z tvého chování A: odměna je občas, když koupíme hračku, za něco vyjimečného, například ztratili jsme mobil a slíbili jsme M., že když ho najde, koupíme mu hračku. K: Snažíme to prostředí vytvořit tak, abychom jim nemuseli dávat nějaké zákazy.“*

Interpretace:

Tuto otázku jsem pokládala svým respondentům rozvinutě, ptala jsem se na více věcí. Mým cílem bylo, aby se vyjádřili jakým způsobem se svými dětmi komunikují a jestli uplatňují ve své výchově odměny a tresty.

Komentář:

a) V odpovědích na tuto otázku se respondenti svým způsobem shodují. Komunikace je důležitá ve výchově, mluvit s dítětem, ale i při kladení požadavků je třeba vysvětlit dítěti, co po něm rodič nebo rodiče chtějí. První rodina uvádí, že komunikuje se svými dětmi jako s kamarády a důležitost vztahu rodičů k dětem založeného na důvěře. Jít svým dětem příkladem. Druhá rodina se snaží taky se svým dítětem komunikovat, uvádí, že je to baví. Třetí rodina zdůrazňuje potřebu komunikace, když dětem něco vysvětlují.

b) V otázce trestech, bych řekla, že se rodiny shodují, nejsou proti fyzickému trestu, ale musí být přiměřený, ne vybíjet si na dítěti svůj vztek, to je špatný přístup. Ale když je trest přiměřený, v pravou chvíli a dítě ví za co. Poukazují taky na to, že by měl člověk najít míru trestání a tresty by měly být v rovnováze s odměnami. To si myslím také, i když se v současné době mluví o uzákonění fyzického trestání dětí, myslím, že to nic nevyřeší. Záleží na přístupu rodičů k dětem, nejsem proti trestu, ale nutností je přiměřenost trestu, odůvodnění trestu, dát dítěti najevo, že i když je trestáno, nic se nemění, dávat najevo dítěti lásku i pokud je trestáno. Ještě bych chtěla podotknout, že pokud není nutné dítě trestat, tak je to nejlepší cesta.

8. otázka: Jak trávíte volný čas se svými dětmi?

1. rodina: „*P: Výtvarné činnosti, zaměřená na tvořivost, představivost. Většinu času trávíme s dětmi, věnujeme se jim, jsme spolu, děláme spolu od každodenních činností až po příjemné činnosti tvořící obvyklý volný čas. J: Normálně žijeme život a přitom se děti učí, není to cílené, svázané, konkrétně na něco na jednou. Všechno děláme s nima a během*

toho času se odehrává vše, hry, výchova, práce, všechno. Naše děti jsou pro nás priorita, nejsou doplněk, výtěžek, součást společnosti. Jsou to naše děti, součást společnosti jednou budou, ale není kam se honit.“

2. rodina: *„G: Prací (smích), O. je hodně šikovný, pomáhá nám, když něco děláme, pozoruje nás, nejlíp se naučí dítě tak, že tě pozoruje a dělá to taky, pokud je to možné, když mu to dovolíš, baví ho to, nejlepší pro výchovu je jít příkladem, být vzorem určitým vzorem pro to děcko. Donutit děcku k tomu, co u tebe nikdy neviděl je nemožné. Z: Nebaví ho si hrát. Co nechceš, aby dělal, nedělej. Má rád knížky, a že si čteme a myslím si, že i když sa to nezdá, tak má to na něho vliv, na jeho slovní zásobu.“*

3. rodina: *„A: bud' to se to dělí na to, že někam jedem nebo jsme doma, když jsme doma, tak je to v podstatě stejné, já jdu ke studánce s děckama, na pískovišti si s nima moc nehraju, nebo si čteme nebo prohlížíme knížky, nebo se snažíme, aby si každý hrál sám. Nevymýšlíme jim hry, že by si půl dne hráli. Třeba rozjedeme ty hry a aby pokračovali sami. I. je ještě malá, tu zabavíme tak, že ju nosíme a ukazujem jim vodičku, kamínky, zvířátka. K: nebo něco tvoříme, ale to spíš v zimě, v létě jsou vlastně od rána do večera venku, M. si poradí, hodně ho zajímá ta zahrádka nebo A.pomáhá, když něco dělá. I třeba s vařením pomáhá.“*

Komentář:

Cílem otázky bylo zjištění, jak tráví volný čas rodiče žijícím alternativním způsobem života se svými dětmi, z mého pohledu v běžné rodině se dítěti věnují nejvíce co se týče volného času, ty činnosti často nejsou pro děti nejlepším trávením volného času, myslím tím nakupování v obchodních centrech, televize, počítač. Nedovoluji si tvrdit, že je to typický rys volného času, to ne, je to jen mé vlastní zhodnocení. Některé běžné rodiny se snaží smysluplně využít volný čas se svými dětmi. U těchto rodin je to jiné, tak mě zajímalo, jakým způsobem vyplňují volný čas oni. Jak uvedli, nemají čas s dětmi rozdělený na volný čas, atd. Prostě jsou s nimi stále, alespoň ženy.

Interpretace:

V odpovědích na tuto otázku se rodiče skoro shodují, dalo by se to shrnout: volný čas není ohraničený nějakým časem, jsou jednoduše řečeno s dětmi a během toho času probíhá takřka vše. Od pracovních činností, při kterých se děti učí pomáhat nebo jen tak pozorují.

Až po hry, výtvarnou činnost, výlety, pobyt v přírodě (kde jsou de facto neustále). A během toho času stále rodiče a děti jsou ve výchovné interakci.

9. otázka: Pokud by jste měli srovnat výchovu vašich dětí a běžnou výchovu - spatřujete v něčem rozdíly?

1. rodina: „P: Nevím, jak lidi vychovávají své děti, setkávám se jen s výchovou pasekářů, J: já to trochu znám od lidí se kterými pracuju, co potkávám, my nemáme ostatní věci tak veledůležité, že bychom své děti vytyčili jen do nějakých časových prostorů, my vždy zařídíme tu situaci tak, že děti jsou na prvním místě, měli přední místo, ale nerozmazlovat, ale aby věděli, že s nimi žijem, že se jim věnujem, každý večer jim čtu pohádky, chodíme spolu do přírody, na výlety, pracujem spolu – na výlety se nejezdí, jede se do supermarketu, na děti není čas. Nijak neomezujeme naši komunikaci s dětmi, jednáme s nima jako s rovnými. Běžně je to rozdělené na svět dětí a dospělých. P: Děti jsou přítomny skoro všemu, nevím jak to dělají ostatní, mě připadá, že to jinak nejde. J: Určitě jsou ty světy rozdělené a moc se to nekryje. Možná je to jeden ze stěžejních rozdílů. Jde o to, jestli se vypořádají s komplexy, že nebudou mezi ně úplně patřit. J: budou mít přístup k televizi, na internet, ale pouze v tu dobu, na kterou se na tom domluvíme, může to být půlhodina, může to být pět hodin, ale když se na tom domluvíme, není to tak, že bychom se jich potřebovali zbavit, tak je posadíme k televizi. P: nebudu jim kupovat některé hry, jen aby to poznali, prostě nějak to celé nehrotit, měla jsem představy celé nějak vyhocené, ať poznají televizi, počítač, ale do určité míry. J: já si myslím, že děti v současném světě zajímají reklamy, počítačové hry,P: já to nemůžu posuzovat. Moje mamka, když dovezla L. mluvící panenku, tak jsem z toho nebyla nadšená, ale teď to už nechávám být, ať se i na tom počítači naučí hrát hry, ať neprijdou a nejsou jak bulíci mezi těma ostatníma dětma.“

2. rodina: „G: Abych řekl pravdu tak si myslím, že každý vychovává jinak, že sice většinou vá výchova – tam jsou stejné hodnoty, my máme hodnoty shodné jako naši přátelé z jiných pasek, jako je vztah ke zvířatům, přírodě. Ale ve výchově se hodně lišíme, zjišťujeme to, když se o tom bavíme, vzájemně se tomu díváme, těm odlišnostem. Tak si myslím, že i ta běžná výchova se určitě liší, podle mě neexistuje výchova, že by dvě rodiny vychovávali stejně. Podle mě je to tak pestré. Vzniká plno kombinací, tím jak se lidi berou. I když to tak navenek vypadá, ale jak se děcka namixují ve školce, škole, tak je to takový guláš. I v té

škole máš určitý standart, což je podle mě nesmysl, protože každý je jiný, každý má individuální potřeby.“

3. rodina: „*A: Vychováváme je normálně tak, jak je to teďka běžné, akorát je nevodíme do lunaparku, na kolotoče, do shopping parku nakupovat s nima nechodíme, na dětský písčoviště s nima moc nechodíme a to by možná chtěli. A: Myslím si, že v tom není rozdíl, že to záleží na rodinách. My to nemůžeme s nikým ani srovnat. K: hlavně, někdy vidíš určitou situaci třeba cizích lidí a říkáš si, tak takto bych v životě neudělala, ale pak se třeba dostaneš do stejné situace a dokážeš si to omluvit, každé děcko je jiný, každý jsme byli vychovávaný jinak.*“

Komentář:

Touto otázkou jsem chtěla zjistit, jestli respondenti vidí nějaké rozdíly mezi jejich výchovou a výchovou v běžné rodině. Vnímají nějaké rozdíly nebo naopak ne?

Interpretace:

Především ženy s shodují na tom, že neví jak probíhá běžná výchova. Nutno podotknout, že se scházejí nejvíce s lidmi žijícími stejným nebo podobným způsobem života. Nedovolují si srovnávat jejich výchovu s běžnou výchovou. Spíše uvádějí, jak sami vychovávají a v čem by mohli spočívat rozdíly. Druhá rodina uvádí rozdílnost i mezi jejich výchovou a výchovou jejich přátel stejného „ražení“. Z toho vyplývající rozdílnost výchovy v jednotlivých rodinách, nelze výchovu jen na základě životního stylu rodiny zevšeobecnit, každá rodina vychovává své děti jinak, mají rozdílné přístupy. První rodina na tuto otázku odpověděla, že rozdíly spočívají zřejmě v přístupu k používání televize, počítače, trávení času s dětmi a důležitý fakt – rozdělení na svět dospělých a na svět dětí.

10. otázka: Pokud se zamyslíte, jaký vliv má prostředí na vaše děti ve kterém vyrůstají?

1. rodina: „*J: Na L. je vidět, že její síla je v lásce, že má strašně moc ráda. Žítí v přírodě je to učí. Ne jak v paneláku televize, samý dril, na nic není čas, rodiče jsou vystresovaní, škola, společnost tlak. Budou mít jiný obsah, jiný svět. Naše děti si víc všimají druhých, lépe komunikují. To jsme si všimli. Děti z měst jsou podle nás uzavřenější. L. se lehce seznamuje. J. vypráví. Je to díky třeba návštěvám, vidí to, sejdou se přátelé, povídají si, sdílí se. Nebojí se toho kontaktu. Děti z města mají odstup. To je podle mě taky pozitivní, že*

budou umět komunikovat, nebude jim dělat problém se seznámit, ale budou zranitelní, když L. jde do školky, tak nasává. Ten kdo má soucit a umí plakat, omývá slzami svou duši, ten kdo má tyto vlastnosti je určitě něco víc, než člověk, který je suverén a jde přes mrtvoly. Bolesti se žádný člověk nevyhne, ale ten kdo má soucit a odtrpí si to, má blíž ke štěstí. Děti jsou pořád v kontaktu s přírodou, nemají tu obchody, nejezdí tu auta, musí chodit pěšky, musí se zatopit, když se přijde domů. Jim to ani nepřijde, protože v tom vyrůstají, jsou vděční, váží si například věcí, kterých si obvykle děti neváží, protože je to samozřejmostí. P: Na našich dětech je vidět, že si váží např. toho, že mají hračku, kterou jim vyrobila teta, ručně. Děláme to kvůli tomu abychom měli zázemí duchovně přírodní, ze kterého potom můžeme mohli fungovat smysluplně, zdravě, láskyplně. Máme zázemí, ze kterého můžeme vycházet do světa.“

2.rodina: „G: Určitě, jako každé prostředí a podle mého názoru velice pozitivní a na to už je vědecky prokázané, jak příroda působí Z: myslím si, že velké plus pro děcka jsou zvířata, každé děcko touží po zvířeti, i v paneláku. Podle mě je to přirozené prostředí, jak to člověk dělal po tisíciletí. G: rostliny, v některých bytech nemají ani kytky, to je úplně umělý svět.“

3. rodina: „K: To je podle mě jeden z nejdůležitějších faktorů A: je důležité, aby vyrůstali v prostředí té rodiny, láska, že se chováme k sobě slušně a jinak co, budou vědět koloběh přírody, jak to chodí. K: já si myslím, že je to nejvíc, co jim můžem dát, že můžou vyrůstat v přírodě, že je prostě nemusím hlídat, aby nevletěli do silnice pod auto, že si tady můžou chodit kam chtějí, objevovat co chtějí. M. ví jak jmenují všechny jarní bylinky, motýli A: můžou se dotýkat trávy, hlíny. A aj kdyby potom od nás v osmnácti odešel a žil do konce života ve městě, tak to má na toho člověka velký vliv a nikdy toho nebudu litovat. A: taky se je snažíme zahrnovat vkusnýma věcmi, aby to nebyli nějaké šílenosti. Třeba prohlížíme pěkné knížky a nějakou knížku, kterou dostanou jim v podstatě vememe a aj hračky, ne že by měly jen staré hračky, ale pokud je to nějaká nevkusná hračka. K: Příbuzní nás upozorňují na to, že M. mluví míň než jiné děcka, ale je to právě tím, že ty děcka sedí několik hodin u televize, poslouchají tu řeč, je to tím sociálním prostředím, ale my když tady žijeme většinu času v tichu, tak to dítě nemá tak potřebu mluvit a vyjadřovat jako v tom městě.“

Komentář:

Cílem této položené otázky bylo zjistit jak se projevuje na dětech prostředí, ve kterém žijí, je to názor jednotlivých rodičů, jsou to jejich postřehy, nelze to zevšeobecnit, ale pokládám tuto otázku za důležitou. Prostředí je těsně spjato s výchovou a jejich životním stylem.

Interpretace:

Všechny rodiny se shodují v důležitosti prostředí z hlediska vývoje a výchovy dítěte, prostředí ve kterém žijí považují za jeden ze stěžejních pozitivních přínosů pro jejich děti. První rodina specifikovala svůj životní prostor jako duchovně přírodní zázemí, díky němuž jsou děti v neustálém kontaktu s přírodou. Jejich děti díky tomu snadněji komunikují s ostatními lidmi, váží věci, na druhou stranu podle rodičů budou jejich děti zranitelné, ale nevidí v tom nevýhodu, naopak budou díky tomu vnímavější k ostatním lidem. Druhá rodina vidí v prostředí, ve kterém žijí samá pozitiva pro jejich dítě. Díky obklopení přírodou a zvířaty. Třetí rodina považuje prostředí za základ všeho, děti jsou neustále v přírodě, což jim poskytuje nepochybně samé pozitivní zážitky, dobrodružství. Dodávají o vkusnosti věci, jež jejich děti obklopují.

11. otázka: Kdyby jste se měli zamyslet – V čem spatřujete úskalí vaší výchovy? / V čem spatřujete pozitiva vaší výchovy?

1. rodina: „*J: Je chyba, že tu není víc lidí stejného ražení, že děti nejsou ve stálém kontaktu s ostatními dětmi, cítíme to jako nevýhodu, jo pro ty děti je to nevýhoda, jenom ve školce přijdou do kontaktu s ostatními dětmi – pravidelně, bylo by to pro ně obrovské usnadnění, naučili by se pohybovat v širším kolektivu. Ve škole tam není normální život, není to přirozené, děti se předvádí, předhání, je to umělý svět. Jedinou bude asi přecitlivělost, ale i když v dnešním světě nežádoucí, odsuzovaná, tak i přesto je to přednost. I kdyby to bylo úskalí, tak ho rádi s dětma risknem, než abychom se přestěhovali do dědiny, lidé necitlivý jsou často obětí své necitelnosti, citlivý člověk je víc vnímavý, často vytuší nebezpečí a dokáže se mu lépe vyhnout. Radši přecitlivělí, radši oběť, poučí se z toho, co tě nezabije to tě posílí. Necitlivý člověk je sobec, jen on své zájmy, nezajímá sa o druhé.“*

2. rodina: „*G: Těžko říct, když si člověk uvědomí nějaké úskalí, tak to chce změnit. Z: jsem si vědoma mnoha situací, snažím se to přetvořit, ale nejsložitější je to změnit sám v sobě.“*

3. rodina: „K: Třeba to úskalí, teď jsem si uvědomila, že jsme byli někde mezi děčkama a M. je celkem introvert, tak tam jenom tak proplouvala některé děcka na něho byly zlé, a on se vůbec nebránil a já jsem z toho měla úzkost a potřebu ho nějak ochránit, ale říkala jsem si, ne, že to on si musí sám. K: Mám strach, aby nebyl v tom kolektivu úplně jiný a stal se třeba terčem šikany. A: já myslím, že by mohl být takový, má takovou povahu. K: On je po A., i když byl A. introvert, tak si ho vybírali v kolektivu za vůdce. A: možná, kdyby chodil třeba na pískoviště mezi jiné děcka, měl by možná větší lokty. Proto ho asi do té školky dáme. K: Je důležité ho naučit, aby si stál za svým, protože nebude mít značkové hadry a na krku mobil, aby z toho nebyl nějak traumatizovaný, ale aby řekl, mě je to jedno, já to nepotřebuju, to není důležité. A: To je úskalí, čeho se bojíme spíš my, M. se toho nebojí. Myslím si že ne, že to bude v pohodě. I. Je třeba malá, tam je ta výchova minimální, základní. M. byl daleko samostatnější, ona je neuspokojitelná, něco chce, a když to dostane, tak už to nechce.“

Komentář:

Touto otázkou jsem zjišťovala, jak hodnotí svou výchovu rodiče, jestli si uvědomují nějakých překážek nebo přínosů.

Interpretace:

První a třetí rodina se shoduje na potřebu kolektivu pro děti, vidí v tom nevýhodu. Vyplývá z toho precitlivělost, ale nevidí to jako handicap, děti se časem „otrkají“. Třetí rodina se bojí, aby jejich dítě zapadlo do kolektivu a nestal se třeba obětí šikany. To ale nelze do budoucna předpovídat, jejich dítě se s tím může vyrovnat a vše zvládat dobře. Druhá rodina nevedla žádné úskalí nebo přínosy, hovořili o tom, pokud nějaké úskalí vznikne, snaží se to změnit.

12. otázka: K jakým hodnotám se snažíte vaše děti vést?

1. rodina: „P: Aby se uměli dohodnout, aby uměli ustoupit, ale zase ne moc, aby si stáli za svým, aby přemýšleli sami, aby se uměli o sebe postarat, aby měli cit ke zvířatům, lidem.“

2. rodina: „Z: k přirozeným lidským hodnotám, myslím, že to nejde, aby to člověk tak necítil, to má asi tak každý, je to spojené s vírou.“

3. rodina: „K: Máme určité hodnoty, ale to je hlavně o tom příkladu, než o naučení. Slušnost, pozdravit, poděkovat to je asi teďka u těch malých dětí. A: budu se je snažit naučit určité hodnoty, aby se uměli rozdělit, aby mysleli na druhé, aby byli empatictí, aby se starali o svoje okolí nebo aby se nestarali jen o svoje okolí, to až budou starší. K: až budou starší, to už teďka, ale to všechno jim můžeme naučit, jen když se budu chovat stejně, vysvětlit jim to můžeš později, až tě budou více poslouchat. K: Aby byli mírumilovní, měli soucit. A: aby byli skromní.“

Komentář:

Tato otázka mě přijde důležitá neboť vyznávané hodnoty jsou těsně spjaté s životním stylem rodičů. A tyto hodnoty dále předávají svým dětem. V souvislosti se zaměřením tohoto výzkumu mě přijde tato otázka důležitá.

Interpretace:

Rodiče se shodli na významu základních lidských hodnot (zdraví, rodina, láska, příznivý vztah k lidem, zvířatům a přírodě), a tyto chtějí předávat svým dětem. Jak uvedla třetí rodina, za důležité považují ne učení, ale jít dětem osobním příkladem. Tímto způsobem se to děti učí, nezáměrně a nenásilně.

13. otázka: Zajímá vás váš názor na vzdělávání vašich dětí?

1. rodina: „P: Chci, aby např. L. měla domácí výuku, protože já ji a J. vedu k práci, učí se při běžných každodenních činnostech, domácích pracích, baví je ty činnosti, protože mají smysl, chtějí vědět, jak se co dělá. Nemáme nic proti tomu, aby naše děti chodily do školy. Druhá třída stačí, první takový kontakt, nemusí to brát traumatizujícím způsobem, ať si k tomu získá nějaký odstup, s lehkostí, tady doma se to učíme na dennodenních situacích, kdy například se děti učí počítat kolik knedlíků má na talíři, ona si to spočítá, nezačala jí ani první třída, a ona umí číst, psát. Ona celé dny píše, baví ji to. Začala se ptát, já jí to říkám. Zajímá ji to. Zatím je to nezáměrně. Od září to bude záměrně. Druhé dítě vidí to první, tak se snaží taky. Nenásilnou formou se učí, bez stresu. Škola je přes a stres. Byli jsme na zápisu ve škole, příjemné prostředí, vedou to tam ekologickým způsobem, chodí s dětmi často do přírody. Je možná domluva. Probíhá domluva, jestli bude možné dítě učit doma. J: V ničem nemáme dané lajny, nejsme rigorózní, sektáři atd., že naše děti nebudou chodit do školy. Pokud by je škola nějak deformovala, tak nebudeme spokojeni.“

2. rodina: „G: Nejsm proti vzdělávání, ale v dnešní době je na to kladen moc velký důraz, všichni musí mít vysoké školy. Z: kdyby sa hodinu učili nějaké vědomosti a hodinu na sobě pracovali jako by duchovně a morálně, tak je to víc než šest hodin každý den ve škole. Není mě sympatické to dnešní školství. G: ono záleží na motivaci, když má člověk dobrou motivaci, tak se to naučí rychle a zapamatuje si to navždycky. U indiánů chodil každé ráno moudrý muž, který byl respektován, vzbudil ráno děcka a ty děcka si museli sednout, aby bylo vidět, že vnímají a nespí a vykládal jim nějaké moudrosti, a oni říkali, že jak to bylo ráno, tak si to zapamatovali a i díky tomu, že k tomu muži chovali respekt. Myslím si, že když si děcka neváží ve škole učitelů, tak neposlouchají a nemají z té školy nic. Je to nedořešené.“

3. rodina: „A: tím, že bydlíme na pasekách, bydlíme relativně daleko od dědiny, od kolektivu, tak proto přemýšlíme nad tím, že už ho dáme do školky, ale ne, že by to bylo nejlepší, ale aby se dostal do kolektivu, člověk potřebuje mít lokty. Kdyby jsme měli třeba domácí školu a on začal chodit do školy až v páté třídě, to si myslím, že by na tom nebyl nejlíp K: třeba ne, to taky záleží na něm. Když ty děcka jsou doma v domácím vzdělávání, jsou v určitém okruhu a ten prostor mají hodně omezený tím rodičem, myslím si, že to tomu děcku nemůže ani stačit a ten rodič nemá ani tak velkou kapacitu nápadů nebo vzdělání, aby prostě uspokojil ty zájmy, které to děcko vyžaduje v každém roce svého života. A na to si třeba netroufám, tomu dítěti to nahrazovat za tu školu.“

Komentář:

Cílem této otázky bylo zjistit názory rodičů na vzdělávání svých dětí. Jedná se o jednu z hlavních otázek týkajících se cíle tohoto výzkumu.

Interpretace:

První a třetí rodina se shoduje v možnosti vzdělávat děti doma, obě by byli pro, ale jsou si vědomy absence kolektivu. Proto chtějí, aby děti chodili do školy. První rodina je rozhodnuta nejstarší dceru vzdělávat první třídu doma, vyřizují si vše potřebné. Chtěla bych zmínit, že jejich dcera má jít v září začít chodit do školy a už umí číst a psát. Rodiče říkají, že to bylo nezáměrné. Samo dítě zvidalo a zajímalo se o to. Druhé dítě se začíná učit od toho prvního. Spatřuji v tom velkou výhodu domácí vzdělávání, nenásilnou formou, podle individuálních potřeb dítěte jsou mu předávány informace, učí se dovednostem. Nevýhoda je absence třídního kolektivu. Druhá rodina nepovažuje naše školství za nejlepší. Podle nich

chybí ve škole duchovní rozměr. Třetí rodina spatřuje nevýhodu domácího vzdělávání v omezeném okruhu vzdělávajících, že by děti přišly do kontaktu jen s rodiči.

14. otázka: Pokud by jste měli na výběr, jakou formu vzdělávání by jste upřednostnili?

1. rodina: „*P: Kdybych si mohla vybrat tak klidně alternativní typ školy jako je Walfsdorfská nebo Montessori škola, kdybychom bydleli ve městě J: já si myslím, že je lepší chodit do normální školy P: klidně tyto, oni jsou více zaměřeny na tu dětskou představivost, a spíš reagují na to, po čem dítě zrovna prahne, než po těch osnovách, co se má dítě naučit, kdybych byla ve městě, tak klidně tady tyto typy škol. J: Kdybychom se rozhodli, že děti budou chodit do alternativní školy, tak to tady klidně prodáme a odstěhujeme se do města, ani jeden z nás nemáme lpění na tom, že to tady musíme vést donekonečna, kdybych viděl, že dětem prospěje něco jiného. Já třeba mám představu, že moje děti budou studovat ve světě, ať už cokoliv, co je bude bavit. P: jenže tím pádem moje mamka měla představu, že budu zdravotní sestra, a já skončila tady na pasekách, vysokou jsem nedodělala, takže si nemůžu na nich projektovat, co já chci. J: my nemáme představy, co budou děti studovat. P: to si musí vybrat sami, co budou chtít. J: my máme, nebo aspoň já mám mimo náboženskou sféru dva životní vzory, jako příklady člověka v lidském světě, tím jedním je Ghándí a tím druhým je Albert Schweitzer, to myslím, kdyby se jim nějaká taková meta povedla, tak to bude borecké, ale může být J. klidně automechanikem, to je jedno, když bude mít srdce na pravém místě, když bude umět hezky žít, tak může skončit tady dole ve vesnici a je mi to jedno.P:L. budeme učit první rok doma, pak se uvidí.“*

2. rodina: „*Z: Já bych chtěla domácí školu, ale to všechno záleží na něm, je tady ještě otázka kolektivu, i školka, pokud sa mu tam bude líbit, tak tam bude chodit, když sa mu tam nebude líbit, tak ho nebudu nutit. G: já jsem nikdy nepronikl do těchto škol jak jsou různé typy škol jako Walfsdorfské, něco jsem slyšel, něco četl, tak nebudu tvrdit, toto jo, ale myslím si, že záleží na té formě výuky, klást důraz na individualitu, vyučovat formou hry, v přírodě, venku. Já domácí výuku nepreferuju, kvůli tomu kolektivu. A myslím si, že když dítě dostává informace od někoho jiného než od rodičů, tak to může být přínosem, než když má ty informace jen od rodičů. Z: jako kdyby byla možnost nějaké alternativní školy, tak bych preferovala tu, proto jsem řekla, že domácí, klasická škola je na posledním místě. Malotřídka – ta je mě sympatická. Ale záleží na okolnostech.“*

3. rodina: „*K: Byla bych pro první třídu domácího vzdělávání, pak do základní školy A: já taky, ale s tím, že je to vlastně tím prostředím, ve kterém žijeme, pokud bychom žili ve městě. Mně by to v podstatě vyhovovalo naučit všechno doma toho syna. Myslím si, že ten kolektiv je důležitější než to, co se naučí v té škole. Psát a číst se naučí aj doma, ale sociální vztahy se naučí jenom mezi děckama. A: ještě bych bral alternativní školu, kde by těch děcek třeba bylo pět, ale samotného doma učit ne, kvůli tomu kolektivu dětí, kdyby jsme měli čtyři děcka, tak už je to zase něco jiného.K:jo, ale s tou alternativní školou, kdyby tady byla Walfdorfská škola a byla by jako ve slušném stavu, tak bych neváhala, stokrát radši než do klasické základky, aj třeba Montessori A: my jsme z toho byli nadšení, když jsme se byli podívat ve školce Montessori, ale tady nejsou ty možnosti.“*

Komentář:

Touto otázkou jsem chtěla zjistit vše podstatné co se týče volby vzdělávání. Je zde zdůrazněn fakt, kdyby měli na výběr. Ono možností na vesnicích není mnoho, rodiče si nemohou moc vybírat.

Interpretace:

Rodiny se shodly na následujícím: Rády by všechny rodiny vzdělávali své děti první školní rok, připadá jim první třída ve škole zbytečně stresující. Ale dále nechce ani jedna rodina pokračovat v domácím vzdělávání, hlavní důvod je absence třídního kolektivu, protože rodiny bydlí na samotách, a říkají, že jejich děti potřebují kolektiv. Především, aby se naučily sociálním vztahům. Rodiny by také rády vzdělávaly své děti v některé z alternativních škol, ale v jejich okolí není možnost takového vzdělávání. Zdůrazňují nutnost individuálního přístupu k dítěti při výuce.

6.7 Shrnutí poznatků z výzkumu

Ze zpracování tohoto výzkumu vyplývají následující poznatky:

Podle všech znaků definice alternativního způsobu života můžeme respondenty tohoto výzkumu považovat opravdu za alternativní. Jak vyplývá z výzkumu oni sami si to o sobě nemyslí, vidí svůj život jako přirozený způsob života nebo také jako návrat k tradičnímu způsobu života, který byl obvyklý v dřívějších dobách, jenž se dnes jeví jako alternativa. Připouští svou rozdílnost od běžných rodin, ale jejich způsob života jim osobně připadá přirozený, obvyklý. Jejich způsob života se formoval na základě jejich názorů, hodnot, zážitků. Vycházel z jejich představ a životních snů.

Názory těchto rodičů na výchovu a vzdělávání svých dětí jsou různé, jejich individuální přístupy se liší, ale mají stejné východiska. Základním kamenem výchovy jejich dětí je láska, dát najevo dítěti, že jej mají rádi za každé situace. Rodiče uznávají individualitu svých dětí. Jsou si vědomi, že ovlivňují své děti svými názory a postoji, prostředím ve kterém vyrůstají. Svou výchovu zakládají na vzájemné a rovnocenné komunikaci s dítětem, při všech běžných každodenních činnostech, které vykonávají společně s dětmi a zodpovídají na jejich případné zvědavé dotazy. Díky tomu svým dětem poskytují nezanedbatelnou přípravu na život v dospělosti nenásilnou formou. Učí své děti přirozeným lidským hodnotám, jako jsou: rodina, zdraví, láska, pochopení, tolerance, úcta k lidem, zvířatům a přírodě. Jedním ze základů výchovy považují osobní příklad. Jako další považují za důležité důslednost ve výchově. Zdůrazňují ve výchově svých dětí duchovní stránku a aby děti získali životní moudrost, která je k životu potřebnější než vzdělání. Jako nejdůležitější faktor ve výchově a samotném vývoji svých dětí spatřují vliv prostředí. Děti jsou spjaty v těsném kontaktu s přírodou a zvířaty a uvědomují si provázanost přírody a člověka a nutnost práce k dosažení hmotných statků, jinými slovy „bez práce nejsou koláče“. Děti jsou přítomny pracovním činnostem od útlého dětství, učí se pomáhat nebo jen pozorují. Rodiče žijícím alternativním způsobem neprahnu po kariéře a materiálních statcích, raději tuto energii a čas věnují svým dětem, které jsou pro ně prioritou. Úskalí svého životního stylu v souvislosti s výchovou a vzděláváním svých dětí spatřují v izolaci, obavy z odlišnosti od jejich vrstevníků. Zdůrazňují potřebu kolektivu. Obávají se přecitlivělosti svých dětí, ale nepovažují to za handicap, spíš vlastnost, která jim umožní být vnímavými k ostatním lidem.

Rodiče žijící alternativním způsobem života nemají vyhraněné názory na vzdělávání svých dětí. Všechny zkoumané rodiny se shodly, že by rády vzdělávaly své děti doma alespoň

první třídu základní školy. Vzdělávali by je rádi doma i v dalších třídách. Rodiče jsou si však vědomi rizika izolovanosti svých ratolestí absencí dětského kolektivu, díky němuž se učí sociálním vztahům. Z tohoto důvodu rodiče předpokládají, že jejich děti budou absolvovat povinnou školní docházku v základní škole. Přivítali by možnost alternativního vzdělávání v podobě např.: Walfdorfské nebo Montessori školy.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala tématem výchovy a vzdělávání dětí z alternativních rodin. V teoretické části jsem se věnovala pojmům souvisejícím s tématem: jako byla výchova, vzdělávání, rodina, prostředí, životní a alternativní životní styl. Tyto poznatky byly podloženy odbornou literaturou.

Praktická část byla věnována kvalitativnímu výzkumu, pomocí kterého jsem zjišťovala jaké jsou postoje rodičů žijících alternativním způsobem života ke vzdělávání svých dětí, což bylo hlavním cílem mé praktické části.

Ze zpracování tohoto výzkumu vyplývá, že jednotliví rodiče žijící alternativním způsobem života mají odlišné individuální přístupy k výchově a vzdělávání svých dětí, ale mají stejné východiska. Některé jejich názory na výchovu se shodují nebo jsou do jisté míry podobné. Zájem rodičů je směřován především na jejich děti. Jsou pro ně prioritou. Jako velký přínos pro děti je čas, který tito rodiče věnují jim a rodině. Rodiče se snaží respektovat zvláštnosti svých dětí související s věkem, potřebami a jejich individualitou. Poukazují na velký význam vlivu prostředí na děti a jejich vývoj. Jejich výchova by se dala popsat jako tolerující, založená na lásce, přijetí, na úctě k lidem, zvířatům a přírodě. Co se týče vzdělávání, rodiče se přiklání k domácímu vzdělávání, ale pouze první školní rok. Jako důvody uváděli potřebu kolektivu z hlediska formování sociálních vztahů. Tím pokládám cíl své práce za splněný. Nelze předvídat dopředu, jaké výsledky bude mít jejich výchova na jejich děti, ale je znát pozitivní přínos pro jejich potomky, výsledky ukáže čas.

Plnohodnotné zhodnocení tohoto výzkumu bude možné provést, až s odstupem času s ohledem na fakt, že respondenti mají děti v mladším školním věku. Při zpracování této bakalářské práce jsem získala spoustu nových a zajímavých informací. Tato práce nalezne uplatnění například jako podklad pro další výzkumy na toto téma.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- CELÁ, J. Kapitoly z teorie výchovy. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. 93 s. ISBN 80-7318-504-0.
- ČÁP, J., MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- GRECMANOVÁ, H., a kol. Obecná pedagogika I. nedatováno. Olomouc: Hanex, 1999. 230 s. ISBN 80-85783-20-7.
- GRECMANOVÁ, H., a kol. Obecná pedagogika II. 2. vyd. Olomouc: Hanex, 2002. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.
- HAVLÍK, R., KOŤA, J. Sociologie výchovy a školy. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
- HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- JANDOUREK, J. Sociologický slovník. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
- LIBROVÁ, H. Pestří a zelení: kapitoly o dobrovolné skromnosti. 1. vyd. Brno: Veronica a Hnutí duha, 1994. 217 s. ISBN 80-85368-18-8.
- LIBROVÁ, H. Vlažní a váhaví: kapitoly o ekologickém luxusu. Brno: Doplněk, 2003. 320 s. ISBN 80-7239-149-6.
- POLÁČKOVÁ, V., KRAUS, B. at el. Člověk – prostředí – výchova: K otázkám sociální pedagogiky. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- PRŮCHA, J. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 144 s. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-7367-313-0.
- VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ H., a kol. Pedagogika pro učitele. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 404 s. ISBN 978-80-247-1734-0.

PhDr. Jana Duffková, CSc. [online]. 2006, [cit.17.5.2008]. Dostupné z http://www.janaduff.estranky.cz/clanky/sociologie-zivotniho-stylu/Duffkova_zivotni_zpusob_styl_variantnost_